

”Voi ku **tällaista** olis ollu jo silloin, ku mä olin nuori... vois olla et **elämä** olis ihan toisin ny..”

Porin Sininauha ry:n Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen arviointitutkimus

Anu Louhelainen

Opinnäytetyö

Marraskuu 2020

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

Kuntoutuksen ohjaaja YAMK

Sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen

Tekijä(t) Louhelainen, Anu	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä Marraskuu 2020
	Sivumäärä 54	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi "Voi ku tällaista olis ollu jo silloin, ku mä olin nuori... vois olla et elämä olis ihan toisin ny..." Porin Sininauha ry:n Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen arviointitutkimus		
Tutkinto-ohjelma Sosiaali- ja terveysalan ylempi AMK, sosiaali- ja terveysalan kehittäminen ja johtaminen		
Työn ohjaaja(t) Räsänen Riitta-Liisa, Suomi Asta		
Toimeksiantaja(t) Porin Sininauha ry		
Tiivistelmä Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia ja arvioida Porin Sininauha ry:n Tuetusti Tulevaisuuteen -kehittämishankkeessa tehtyä kehittämistyön vaikuttavuutta vapautuneiden vankien sekä yhteistyötahojen näkökulmista. Huomioita kiinnitettiin erityisesti hankkeeseen osallistuneiden vapautuneiden vankien hankkeesta saatuun tukeen. Vaikuttavuutta arvioitiin kohderyhmän osallisuuden ja yhteiskuntaan kiinnittymisen sekä uusintarikollisuuden näkökulmasta. Teoriaosuudessa tarkasteltiin vankilasta vapautumista, uusintarikollisuutta sekä yhteiskuntaan kiinnittymistä lähinnä asuminen, viranomaisasioinnin, sosiaalikultuurisen innostamisen, päihteiden ja osallisuuden näkökulmista. Laadullinen tutkimus toteutettiin alkuvuodesta 2020. Tutkimusmenetelminä olivat teemahaastattelu ja Google Forms -kysely. Teemahaastatteluun osallistui yhdeksän hankkeeseen osallistunutta vapautunutta vankia. Haastattelun tulosten analysoinnissa käytettiin teemoittelua. Hankkeen yhteistyötahoille lähetettiin Forms-lomakekysely, johon vastasi 22 henkilöä. Tulosten mukaan hankkeen työntekijöiden tasavertainen ja välittävä kohtaaminen, aktiivinen yhteydenpito sekä asiakkaan rinnalla kulkeminen suojaavat uusintarikollisuudelta ja lisäävät yhteiskuntaan kiinnittymistä. Tulosten mukaan päihdehoidon ja ammatillisen, kokonaisvaltaisen tuen lisäämistä kohderyhmälle ja toimintamallin vakiinnuttamista osaksi kolmannen sektorin palvelujen tarjontaa on kannattavaa kehittää.		
Avainsanat (asiasanat) Vapautuneet vangit, uusintarikollisuus, yhteiskuntaan kiinnittyminen, osallisuus, asuminen, päihteet, laadullinen tutkimus, teemahaastattelu		
Muut tiedot		

Author(s) Louhelainen, Anu	Type of publication Master's thesis	Date November 2020 Language of publication: Finnish
	Number of pages 54	Permission for web publication: X
Title of publication "Maybe that would have been the case when I was young... could be that life would not have been quite different now... "Evaluation study of the Porin Sininauha ry's Together Forward- project.		
Degree programme Master's Degree Programme in the Development and Management of Social and Health Care		
Supervisor(s) Räsänen Riitta-Liisa, Suomi Asta		
Assigned by Porin Sininauha ry		
The aim of the thesis was to study and evaluate the effectiveness of the development project (Together Forward by Porin Sininauha ry) from the perspective of the released prisoners and the cooperation partners. The support the released prisoners got from the project was especially paid attention to. It was studied how the project influenced on the participation and the attachment to the society among the released prisoners. Additionally, it was studied if they committed new crimes or abused substances after their release. The themes, which were brought up, were housing, contacting authorities, sociocultural enthusiasm, substances and participation. The qualitative research was carried out in the beginning of the year 2020. The research methods were the theme interview and the Google Forms – inquiry. Nine released prisoners, who were also involved in the development project, were interviewed. The thematizing was used to analyze the results of the interviews. The Forms –inquiries were sent to the cooperation partners and 22 answers were returned to. According to the results an equal and caring meeting with workers, an active communication and walking side by side with clients were the most effective issues which protect from the recidivism and increase the attachment to the society. It is concluded from the findings that the substance abuse treatment and a vocational support to the target group must be increased. It is worth regularizing this operations model as a part of provision of services in the third sector.		
Keywords/tags (subjects) released prisoners, recidivism, an attachment to the society, participation, housing, a quality research, a theme interview		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

Sisältö.....	1
1 Johdanto	3
2 Vankeus rangaistuksena	5
3 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat.....	7
3.1 Vankilasta vapautuminen.....	7
3.2 Uusintarikollisuus	9
3.3 Yhteiskuntaan kiinnittyminen	11
3.3.1 Asuminen.....	13
3.3.2 Viranomaisasiointi.....	15
3.3.3 Päihteet	17
3.4 Sosiaalikultuurinen innostaminen	19
3.5 Osallisuus.....	20
4 Porin Sininauha ry:n Tuetusti Tulevaisuuteen -hanke	22
5 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimusongelmat	24
6 Tutkimuksen toteutus.....	25
6.1 Laadullinen tutkimus	25
6.2 Tutkimuksen aineistonkeruu.....	27
6.3 Tutkimuksen aineiston analyysi	28
7 Tutkimuksen tulokset	30
7.1 Hankkeeseen osallistuneiden haastattelujen tulokset	30
7.1.1 Taustatiedot.....	30
7.1.2 Uusintarikollisuus	31
7.1.3 Yhteiskuntaan kiinnittyminen.....	32
7.1.4 Asuminen.....	33
7.1.5 Päihteet	33
7.1.6 Sosiaalikultuurinen innostaminen.....	34
7.1.7 Osallisuus	37

	2
7.2 Hankkeen yhteistyöverkoston arviointikyselyn tulokset	38
8 Pohdinta.....	40
8.1 Tutkimuksen keskeisimmät tulokset.....	40
8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	44
8.3 Jatkotutkimusaiheet	46
Lähteet	47
Liitteet.....	51
Liite 1.	51
Liite 2	52
Liite 3	53
Liite 4	54

1 Johdanto

Suomessa vankeusrangaistuksista vastaavat Rikosseuraamuslaitos ja vankilat. Vankeusrangaistuksen aikana tapahtuvan toiminnan ja koulutuksen tavoitteena on vähentää vankien uusintarikollisuutta, vahvistaa vapautuvien vankien toimintakykyä sekä lisätä yhteiskuntaan kiinnittymistä. Vankilassa tapahtuvaa toimintaa ja vapautteen valmentavaa työtä voidaan kutsua psykososiaaliseksi työksi. Psykososiaalisen työn tavoitteena on vankien auttaminen pois päihderiippuvuudesta sekä vähentää rikosten uusimista. Työ kohdistuu vangin kokonaisvaltaiseen tilanteeseen huomioiden myös läheissuhteet. (Granfelt 2010, 131–132.)

Vankilassa tapahtuva psykososiaalinen työ ei yleensä jatku siviiliin, vaikka vapautuvat vangit tarvitsevat pitkäkestoista tukea ja apua elämänhallintaansa. Psykososiaalisella työotteella muodostetaan käsitys ihmisen kokonaisuudesta ja selvitetään ongelmien keskinäisiä suhteita, millä pyritään ehkäisemään syrjäytymistä. Kyse voi olla pitkäaikaisesta päihderiippuvuudesta, johon saattaa liittyä asunnottomuutta, traumoja sekä muuta huono-osaisuutta, jolloin voimavaroja asioiden hoitamiseen, selvittelemiseen ja ajamiseen ei ole. Vangeilla todettujen päihdeongelmien sekä mielenterveyden ja neurologisten haasteiden vaikutus arjen toimintakykyyn on huomattava. Haasteiden ja addiktioiden systemaattinen kartoittaminen, diagnosointi sekä vaikuttavien palveluiden kohdentaminen mahdollistavat yhteiskuntaan takaisinliittymisen. Voidaan todeta, että vankeusrangaistukseen tuomitulla ihmisellä on monenlaisia haasteita elämänhallinnassaan ja toimintakyvyssään. Voidakseen hallita, kontrolloida ja ohjata, täytyy ihmisen tietää, mitä hänen tulee hallita ja ohjata. (Granfelt 2010, 131–132.)

Mäki (2017, 141) toteaa tutkimuksessaan, että rikoksista irtaantumiseen tarvitaan läheisiä, motivaatiota, muutoksen kanssa työskentelyä ja toiveikkuutta tulevaisuudesta. Yhteiskunnan tulisi kehittää riittävän yksilöllisiä ja kokonaisvaltaisia tukimuotoja. Yksilön omien muutosten lisäksi tarvitaan yhteiskunnan asenteiden muutosta, koska vanki nähdään usein leimattuna, marginalisoituneena, sopeutumattomana ja päihdeongelmaisena, jolloin ei vangilla ole juurikaan mahdollisuuksia kiinnittyä yhteisöön ja yhteiskuntaan. (Salovaara 2019, 63.)

Uusintarikollisuuden vähentämiseksi Rikosseuraamuslaitos tarvitsee laaja-alaista verkostoyhteistyötä kuntien, palveluntuottajien sekä kolmannen sektorin kanssa. Voimassa olevassa Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa vuosille 2020–2023 onkin yksi keskeisemmistä tavoitteista: polku rikoksettomaan elämään tehdään aktiivisella verkostotyöllä. Aktiivisella verkostotyöllä tarkoitetaan kolmannen sektorin, muiden viranomaisten sekä tuomitun lähiverkoston kanssa tehtävää yhteistyötä tavoitteena lisätä tuomitun valmiuksia yhteiskuntaan kiinnittymiseen. (Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2020–2023.) Hallitusohjelmassakin (2019) otetaan kantaa rikosten uusimisen ja ehkäisyyn. Ohjelman mukaan toimijoiden tulee tehdä laaja-alaista rikosten uusimisen ehkäisytyötä monipuolisin keinoin. (Hallitusohjelma 2019, 78.)

Suomessa kolmannella sektorilla on ollut vahva rooli sosiaali- ja terveydenhuollon auttamistyössä, kansalaisjärjestötoiminnassa sekä yhteisöllisyyden lisäämisessä. Sosiaali- ja terveysalan muuttuva toimintaympäristö haastaa voimakkaasti järjestöjä muuttumaan. Kolmas sektori on pystynyt nopeasti ja ketterästi reagoimaan yhteiskunnassa ilmeneviin muutostarpeisiin. Se mahdollistaa ymmärryksen ja tiedon tuottamisen marginaalissa elävien ihmisryhmien tilanteista ja tarpeista. Kolmannen sektorin vahvuutena on pidetty palvelujen asiakaslähtöisyyttä ja matalan kynnyksen mahdollisuuksia sekä kykyä vastata kohderyhmien tarpeisiin joustavasti.

Kolmannen sektorin toimijana Porin Sininauha ry oli asiakastyössään havainnoinut jo vuosien ajan vankilasta vapautuvien tarpeita ja yhteiskuntaan kiinnittymisen puutteita. Vapautuvilla vangeilla on ollut muun muassa asunnottomuutta, päihteiden käyttöä sekä pyöröovisuutta, eli lyhytaikaiset vangit palaavat yhä uudestaan vankilaan. Näihin kehittämistarpeisiin haettiin Tuetusti Tulevaisuuteen -kehittämishanketta Euroopan unionin sosiaalirahastolta (ESR). Nähtiin tärkeänä kehittää ja lisätä Satakuntaan vapautuneille vangeille kokonaisvaltaista tukea, jotta vankilakierre saataisiin katkaistua ja yhteiskuntaan kiinnittymistä vahvistettua.

Tuetusti Tulevaisuuteen -hanke on toiminut Satakunnassa Euroopan sosiaalirahaston tukemana vuodesta 2018. Kehittämishanke on kolmevuotinen, ja tutkimusta tehdesäni menossa oli hankkeen viimeinen toimintavuosi. Tutkielman teoriaosuudessa kä-

sittelen muun muassa vankilasta vapautumisen vaihetta, uusintarikollisuutta, yhteiskuntaan kiinnittymistä, päihteiden käyttöä sekä osallisuuden kokemusta. Tutkimuksen teoriaosuus mukailee Tuetusti Tulevaisuuteen -hankehakemuksen tavoitteita. Tutkimusta varten haastattelin yhdeksää (N9) hankkeeseen osallistunutta entistä vankia. Haastattelut tein teemahaastatteluina ja analysoinnin suoritin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä saadakseni mahdollisimman todellisen kuvan kohderyhmän ajatuksista. Yhteistyötahoille tein Google Forms -lomakekyselyn, johon vastasi 22 eri toimijaa Satakunnan alueelta. Pidin myös tärkeänä tutkimuksessani saada tietää yhteistyötahojen ajatuksia hankkeen vaikutuksista.

Tutkimukseni teoriaosuudessa tarkastelen vankilasta vapautumista, uusintarikollisuutta ja vapautuneiden vankien yhteiskuntaan kiinnittymistä. Teoriaosuudessa keskityn myös vapautuneiden vankien asumiseen, viranomaisasiointiin, sosiaalikulttuuriin innostamiseen, päihteiden käytön ongelmiin sekä osallisuuden kokemukseen.

Tutkimuksessani keskityn avaamaan kohderyhmän ja yhteistyöverkoston kokemuksia hankkeen vaikuttavuudesta. Mitkä asiat hankkeessa ovat olleet tärkeitä vapautuneen vangin arjen toiminnan tuessa? Minkälaisella tuella tai toiminnalla voimme tulevaisuudessa lisätä kohderyhmän kiinnittymistä yhteiskuntaan ja vähentää uusintarikollisuutta? Tutkimuksen tuloksista keskeisimpinä asioina nousee hanketyöntekijöiden ammatillinen rinnallakulkijuus. Ammatillinen rinnallakulkijuus piti sisällään haastateltavien arkeen osallistumista aktiivisella yhteydenpidolla ja läsnäoloa eri asioissa. Haastateltavat kertovat, että kuulluksi tulemisen, välittämisen ja hyväksynnän kokemukset hankkeen aikana olivat muokanneen myös heidän minäkuvaansa ja antaneen kokemuksen tasavertaisuudesta. Mielekkään tekemisen avulla haastateltavat ovat saaneet sisältöä arkeensa ja päässeet osaksi yhteiskuntaa.

2 Vankeus rangaistuksena

Vankeuden tavoitteena on lisätä vangin taitoja vahvistamalla vangin elämänhallintaa ja sijoittamista yhteiskuntaan sekä estää uusien rikosten tekemistä. (Vankeuslaki 767/2005, 2§.) Keinoina lain toteutukseen on määritelty vankila-aikainen kuntoutus

sekä asteittainen vapautuminen. Suomessa vankeusrangaistuksista vastaa Rikosseuraamuslaitos. Rikosten seuraamukset jaetaan kahteen eri osioon, joita ovat vankeusrangaistus ja yhdyskuntaseuraamus. Yhdyskuntatoimistot vastaavat yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanosta, joita ovat yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta, nuorisorangaistus sekä ehdonlaiseen vapautteen päästetyn valvonta. Vankilat vastaavat ehdottomien vankeusrangaistusten täytäntöönpanosta, sakkojen muuntorangaistuksista ja tutkintavankeudesta yhteistyössä poliisin kanssa. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikertomus 2018, 11.)

Vuonna 2018 vankeusvankeja oli kolme prosenttia vähemmän kuin vuotta aikaisemmin, keskimäärin noin 2300 henkilöä. Vankeusvangeista runsaat 40 prosenttia suoritti rangaistusta enintään kolme kuukautta ja vain 12 prosenttia yli kaksi vuotta. Rangaistusajan keskipituus oli 10,9 kuukautta. Samana vuonna vankiloista vapautui kaikkiaan 5 531 vankia. Reilut 700 henkilöä sijoitettiin valvottuun koevapauteen, joista joka viides jouduttiin keskeyttämään sääntörikkomusten vuoksi. Ensimmäistä tuomioita suorittaneiden osuus on kymmenen vuoden aikana nousut 31 prosentista 39 prosenttiin. Vajaa kolmannes on ollut tuomittuna 3–7 kertaa. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikertomus 2018, 13–16.)

Vankeusrakenteessa on tapahtunut muutoksia vuoden 2010 alusta lähtien. Väkivaltarikoksista tuomitut ovat edelleen suurin ryhmä, vaikka heidän osuutensa on laskenut. Omaisuusrikosten määrä on noussut, ryöstöistä tuomittujen osuus on noussut ja varkaudet ovat laskeneet. Huumausaineista tuomittujen määrä on myös selkeästi noussut vuosien varrella. Joka viides vanki on tuomittu huumausainerikoksesta. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikertomus 2018, 13–16.)

Tyni (2015, 112) toteaa vankeinhoidon vaikuttavuutta tutkiessaan, että vaikuttavuutta on vaikea arvioida, koska siihen vaikuttavat monet seikat kuten vangin oman valinta, toimintakyky, vankilarakenne ja ympäristötekijät. Tällä hetkellä vankilaan jääviä vankeja on yhä vaikeampi kuntouttaa. He ovat yhä moniongelmaisempia, ja ongelmat ovat monisyisiä. Kuntoutusresursseja lisäämällä voitaisiin poistaa moniongel-

maisuuutta paremmin. Haastavassa tilanteessa Rikosseuraamuslaitos on myös joutunut säätötoimienpiteiden kohteeksi. On suljettu vankiloita, vähennetty henkilökuntaa sekä lisätty vankiloiden ulkopuolella tapahtuvaa rangaistustoimintaa, kuten valvottua koevapautta ja valvontarangaistusta. (Tyni 2015, 112–113.)

Valvottu koevapaus on osalle vangeista osa vankeustuomiota, ja se sijoittuu vankeuden loppuosaan. Valvotun koevapauden tavoitteena on, että vapautuvan henkilön elämäntilanne ja arki selkiintyvät, jotta yksilö pystyy toimimaan yhteiskunnassa ilman rikoksia. Usein siihen sisällytetään arkea tukevia toimintoja, kuten esimerkiksi sosiaalista kuntoutusta tai työtoimintaan, huomioiden vapautuneen vangin tarpeita ja toimintakykyä. Valvottu koevapaus tuo myös vapautuneelle vangille mahdollisuuden totutella rauhassa siviilielämään. Vankilatuomioon saattaa liittyä häpeän tunteita ja leimaantumista, minkä vuoksi oman elämän uudelleen rakentamiseen tarvitaan pitkäkestoista tukea. (Hautala & Kaarakka 2018, 33.)

Nykykriminologia selittää rikollisuuden syntyä monella eri teorialla. Teoriat ovat itsekontrolliteoria, paineteoria, sosiaalisen kontrollin teoria, oppimisteoria, leimaamisteoria ja biososiaalinen kriminologia. (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson 2018, 164–171.) Opinnäytetyössäni käytän pääasiassa sosiaalisen kontrollin teoriaa, koska sitä on hyödynnetty Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Teorian ytimessä ovat sidevaikutukset: mitä heikommat ovat yksilön siteet yhteiskuntaan, sitä todennäköisemmin hän syyllistyy rikoksiin.

3 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

3.1 Vankilasta vapautuminen

Vankeuslaki velvoittaa tekemään jokaiselle vangille yksilöllisen rangaistusajansuunnitelman (eli Ransun), jonka pitää sisältää tukitoimet vankeusaikana sekä sen jälkeen. Rangaistusajan pituus ja vangin sosiaalinen toimintakyky määrittelevät suunnitelman tavoitteet ja sisällön. Suunnitelman tavoitteena on pyrkiä vaikuttamaan rikolliseen

käyttäytymiseen ja löytämään vangille uusia toimintatapoja. Vapautumisen aikaan suunnitelmaan liitetään vapautumissuunnitelma, jossa arvioidaan henkilön palvelujen tarpeet siviilissä sekä edellytykset toimia siellä. (Kaurala & Iivari 2017, 319.)

Rikosseuraamuslaitoksen tekemän vapautumissuunnitelman lisäksi sosiaali- ja terveyshuollossa sekä työhallinnossa tulee tehdä palvelusuunnitelmat vapautuneelle vangille. Suunnitelmien tavoitteena on koordinoitusti lisätä ja vahvistaa vapautuneen vangin tukea ja apua. Omalta osaltaan rikostaustaisten palvelusaantimahdollisuuksia paransi vuonna 2015 voimaan tullut sosiaalihuoltolaki. Sosiaalihuoltolain asiakkaalle on nimettävä vastuutyöntekijä, jonka tulee ottaa vastuuta sekä laatia asiakassuunnitelma ja seurata sen täytäntöönpanoa. (Kaurala & Iivari 2017, 320.)

Obstbaum-Federleyn (2017, 82) tutkimustulosten mukaan erityisen huonossa yhteiskunnallisessa asemassa ovat lyhytaikaisvangit, joiden ongelmista ei useinkaan ehditä tehdä perusteellista arviota eikä vapautumissuunnitelmaa. Heidän todennäköisyytensä saada tukitoimenpiteitä oli huomattavasti alhaisempi kuin pidempää tuomiota suorittaneiden. Lyhytaikaisuuden vuoksi vankilan erilaiset tukiohjelmat ja keskustelut eivät tavoita heitä vankilassa oloaikana. Keskimäärin 60 % lyhytaikaisista vangeista uusii rikoksen vuoden kuluttua vapautumisesta. (Obstbaum-Federley 2017, 82.) He putoavat helposti palvelujärjestelmän ulkopuolelle molemmissa paikoissa, siviilissä ja vankilassa. Lyhyen tuomion saaneiden vankien kohdalla olisikin erityisen tärkeää kehittää vapautumisvaiheen tukitoimenpiteitä.

Kivivuori ja Linderborg (2009) ovat myös tutkineet lyhytaikaisvankien elinoloja, elämäntulkua sekä rikollisuutta. Heidän tutkimuksensa mukaan vankien huono-osaisuus on alkanut jo varhaisessa lapsuudessa. Koulumenestys oli huonompaa, erityisopetusta saatiin enemmän ja luokalle jäätiin useammin kuin vertailuryhmässä. Lyhytaikaisvangit siirtyivät selvästi useammin työelämään ilman koulusta. Koulutustaso on jäänyt matalaksi, jolloin vangit myös kokivat taloudellisen tilanteen heikoksi. Tyypillisiä riskitekijöitä tutkimuksen mukaan ovat muun muassa vaikeus hallita omaa käyttäytymistä, huono koulumenestys, lapsuuden perheen vaikeudet, varhainen seurustelu ja isyys sekä huono kiinnittyminen perheeseen ja yhteiskuntaan. (Kivivuori & Linderborg 2009, 176.)

Varhain, lapsuudessa ja nuoruudessa rikosten tekemisen aloittaneet nuoret vangit ovat lähtökohdiltaan kaikkein huono-osaisempia, ja heidän selviytymisensä rikoksettomassa tulevaisuudessa on huonompaa. He ovat käyttäneet muita aikaisemmin ja enemmän alkoholia ja huumeita, ja aikaisin alkanut rikollisuus on jatkunut myös aikuisena. (Kivivuori & Linderborg 2009, 177.) Päihteiden käytön ja rikollisuuden suhde on erittäin vahva, ja siksi päihdehoitoon tulisikin kiinnittää erityistä huomiota. (Salovaara 2019, 186.)

Salovaara (2019, 170) toteaa naisvankitutkimuksessaan, että vankilassaolon rinnalle pitäisi kehittää sosiaalista, kuntoutuksellista ja ammattilista ohjaavan tukea turvallisuusnäkökulman rinnalle, sillä tämä vahvistaisi ja lisäisi vankien valmiuksia vapautumisen jälkeen. Vankila-aikainen kuntoutus ja sosiaalityön lisääminen vankiloissa lisääisivät eniten tukea tarvitsevien mahdollisuuksia vapautumisvaiheissa ja vähentäisivät uusintarikollisuutta. (Salovaara 2019, 170.) Mäki (2017, 149) toteaa omassa tutkimuksessaan, että uusintarikollisuutta ehkäisevät ohjelmat näyttäisivät olevan vaikuttavampia vapaudessa ollessa kuin vankila-aikana toteutetut. Ohjelmien olisi hyvä sisältää muun muassa sosiaalisia taitoja sekä ajattelua ja ongelmanratkaisukykyä harjoittavia asioita. (Mäki 2017, 149).

3.2 Uusintarikollisuus

Rikosseuraamuslaitoksen tilaston 2018 mukaan vapautuneiden vankien uusintarikollisuuden määrä on ollut jo pitkään noin 60 prosenttia. Vuonna 2013 kolme viidestä vapautuneesta syylistyi vähintään yhteen rikokseen viiden seurantavuoden aikana. Rikosten uusimisen taso laski vanhemmassa ikäryhmissä, kun taas nuorimmissa ikäryhmissä se nousi hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Rikosseuraamuslaitoksen tilastojen mukaan uusimista ennustavat vangin rikoshistoria, ikä, sukupuoli ja vankilajaksojen määrä. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikertomus 2018, 19.)

Vankeuslaki velvoittaa vankeuden puuttumaan rikollisuutta aiheuttaviin olosuhteisiin ja lisäämään rikoksettoman elämän mahdollisuuksia vankeusajan jälkeen (VankL 2§). Valtion talouden tarkastusvirasto ottaa vuoden 2016 tarkastuskertomuksessaan kantaa uusintarikollisuuteen. Vangin vapautuessa käytännön arjen toiminnasta puuttuu

vastuutaho, joka kokoaa eri toimija yhteen tukitoimien jatkumoiden varmistamiseksi. Nämä palvelujatkumot ovat hyvin vaihtelevia eri alueilla Suomessa. Vapautumisvaiheen onnistuminen riippuu osaltaan siitä, miten yhteistyökäytänteet ja palvelujatkumot toimivat ja milloin ne aloitetaan (rangaistusaikana vai sen jälkeen). Yhteistyö toimijoiden välillä olisi tärkeää aloittaa jo rangaistusaikana. Tarkastusviraston mukaan olisi tärkeää luoda valtakunnallinen ja paikallistasoinen toimintamalli niin, että kaikki toimijat tietävät vastuunsa ja toimintatapansa. (Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus 2016, 8.)

Rikoksista irtautuminen ei tapahdu nopeasti vaan asteittain vähenemisenä varsinkin, mikäli kyseessä on jo varhain nuoruudessa aloitettu rikollisuus. Yksilön omilla sosiaalisilla suhteilla näyttäisi olevan vaikutusta uusintarikollisuuteen. Mitä varhaisempia sosiaalisia suhteita yksilöllä on, sitä paremmat mahdollisuudet hänellä on irtautua rikollisuudesta. Ydinperhe, sisarukset, armeijassa olo sekä lapsuuden kodin vanhempien asettamat rajat näyttäytyivät mahdollisuutena irtautua rikollisesta elämästä. Aikuisuuden kielteisillä elämäntapahtumilla, kuten talousvaikeuksilla, avioeroilla ja irtisanomisilla, näyttää myös olevan vaikutusta rikollisen elämän tavan jatkumiselle. (Kivivuori & Linderborg 2009, 179–180.)

Waltzer (2017, 98) tarkastelee omassa tutkimuksessaan rikoksen uusijan elämäntapaa ja sitä, miten heidän hyvinvointinsa rakentuu elämäntapavaiheissa ja siirtymisissä. Hän toteaa, että uusintarikolliset elävät yhteiskunnan marginaalissa, ja heidän elämäntapavaiheita, joita valtaväestö ei yleensä koe. Näitä kriittisiä vaiheita olivat muun muassa koulutuksen keskeyttäminen, sijaishuollossa kasvaminen, rikosten tekeminen, päihteiden käyttö, asunnottomuus sekä vankilassa oleminen. Vaiheet koettiin negatiivisina. Ne aiheuttivat hyvinvoinnin puutteiden kokemuksia, joilla tutkimuksen mukaan oli yhteys syrjäytymisprosessiin. (Waltzer 2017, 98.)

Kivivuoren ja Lindeborgin (2009) tutkimuksen mukaan uusintarikollisuutta vähensivät myös päihdehoitoon pääsy, katumus, vankilassa työskentely sekä osallistuminen vankilan työtoimintaan tai erilaisiin vankeinhoidon ohjelmiin. (Kivivuori & Linderborg 2009, 181.) Vankien puheista nousi esiin oman rikollisuuden katuminen. Katumisesta

tuotiin esiin kahdella eri tavalla: moraalisesti paheksuen ja rikollisuutta katuen ”elämän hukkaan heittämisenä”. Rikollisen toimintatavan katuminen nähdäänkin yhtenä hyödynnettävänä irtaantumisen tukivälineenä. (Kivivuori & Linderborg 2009, 178.)

Vankeusrangaistuksen jälkeen tarvitaan muutosmyönteisyyttä, tulevaisuuden suunnittelua sekä mielekästä tekemistä. Mielekkään tekemisen tulee lähteä jokaisen omista vahvuuksista ja tarpeista. Mielekkästä tekemisestä syntyvän onnistumisen kokemuksen avulla tuetaan vankia kiinnittymään takaisin arkeen sekä saamaan vastapainoa entiselle elämälle. Tarvitaan tukeva ympäristö, joka auttaa vankia oman menneisyyden työstämisessä ja tarjoaa hyväksyvää sekä asianmukaista kohtaamista. (Salovaara 2019, 236.)

3.3 Yhteiskuntaan kiinnittyminen

Miten kiinnittyä takaisin yhteiskuntaan, jos oma menneisyys varjostaa tekemisiä nyt ja tulevaisuudessa? Voidaan ajatella, että kyseessä on yksilön oma kokemus hyväksytyksi tulemisesta yhteisöissä. Miten paljon hän haluaa liittyä ja toisaalta, annetaanko hänelle mahdollisuus ja tilaa liittyä? Vanki on saattanut olla pitkän vankeustuomion jälkeen laitostunut, ja ajatellaan, että takaisin liittyminen epäonnistuu vain sen vuoksi. Kyseessä voivat olla riittämättömät ja sopimattomat tukitoimet, tai kohtamisessa on molemminpuolista kohtaamattomuutta, jolloin vastuu ja syyllisyys epäonnistumisesta siirtyvät yksilölle ja hänen katsotaan olevan sitoutumaton palveluihin, vaikka taitojen ja tuen puuttumisen vuoksi hän ei pysty saavuttamaan yhteiskuntaan kiinnittymistä. (Salovaara 2019, 226.)

Yhteiskuntaan kiinnittymiseen liittyy myös vahvasti käsitys normaalista. Yhteiskunnan ja vankilasta vapautuneen vangin käsitykset normaalista saattavat poiketa toisistaan paljonkin. Loppujen lopuksi on kyse siitä, kenen normaaliutta tavoitellaan. Kenen näkökulmasta asia määritellään? Kun normaalius tuntuu ahtaalta, pakottavalta ja vaikeasti saavutettavalta, on ristiriita oman itsen ja tarjotun normaalin välillä iso. (Salovaara 2019, 198.) Normatiivinen käsitys siitä, millainen ihmisen tulee olla, rikkoutuu, kun ihminen on asunnoton ja rikollinen. Rikollisuudesta yksilö saa vahvan sosiaalisen

leiman, joka aiheuttaa stigmaa ja häpeää. Tätä stigmaa on vaikea poistaa. (Mäki 2017, 145.)

Päihdeongelmien, rikoskierteen, velkaantumisen ja muiden psykososiaalisten vaikeuksien leimaamaa elämää ei ole helppoa muuttaa. Jostakin tulee saada toivoa ja luottamus siihen, että elämää on mahdollista muuttaa. Elämäntapa vie mukanaan, ja vaikka motivaatiotakin olisi, saattaa muutoksen suunta vaihtua. Erittäin tärkeää onkin nähdä itsensä jonain muuna kuin päihdeongelmaisena tai entisenä rikoksen tekijänä. Oman identiteetin rakentaminen tulee mahdollistaa ja sen käsittelyyn tulee antaa tukea. (Mäki 2017, 147.)

Yhteiskuntaan kiinnittyminen vaatii aikaa, muutostyöskentelyä ja uuden aseman halluunottoa. Rikoskierteestä irtautuvan on tärkeää löytää yhteiskuntaan kiinnittymistä edistävät tekijät ja palvelut. Tutkimukset osoittavat, että asiakkaan mukaan ottaminen omaan palveluprosessiinsa auttaa syrjäytymis- ja vankilakierteessä olevaa kiinnittymään osaksi yhteiskuntaa. Takaisin liittymisessä merkittävässä osassa ovat oikein kohdennetut ja oikean laatuiset palvelut. (Salovaara 2019, 196.) Palveluissa tulee antaa merkitys asiakkaan omille toiveille ja tavoitteille sekä hänen tilanteelleen. Voidaan puhua ns. osallistavasta toiminnasta osana palveluita. Osallistavassa toiminnassa kuuluvat asiakkaan ja työntekijän äänet. (Mäki 2017,149.)

Valle (2014, 64) kuvaa tutkimuksessaan vapautuneen vangin kiinnittymistä yhteiskuntaan jatkuvana ja dynaamisena prosessina. Jotta kiinnittyminen onnistuisi, tarvitaan vangin omaa muutoshalukkuutta ja ulkopuolista tukea toimivana kokonaisuutena. Vangit kertovat, että tärkeinä kiinnittymisessä on päihitteettömyys, taloudellisten haasteiden päihittäminen, positiiviset kokemukset viranomaisten kanssa sekä vertaistuki. (Valle 2014, 64). Yhteiskuntaan takaisin kiinnittyminen edellyttää kykyä omaksua toimintatapoja ja oppia ratkaisemaan ongelmatilanteita sekä hyväksyä vastoinkäymiset, joita yhteiskunnassa ja sosiaalisissa suhteissa vaaditaan. Vastoinkäymisiin saatetaan reagoida päihteiden käytön avulla, koska niin on totuttu toimimaan. (Salovaara 2019, 63.)

3.3.1 Asuminen

Asunnottomuus nähdään yhteiskuntapoliittisena ongelmana, johon liittyy usein laajalaisia psykososiaalisia vaikeuksia, kuten rikollisuutta, köyhyyttä sekä päihde- ja mielenterveysongelmia. Asunnottomuus on vapautuvien vankien vakava ongelma. Rikoksesta irtautuminen on lähes mahdottomuus, mikäli vapautuvalle vangille ei järjesty asuntoa, sosiaalisia suhteita eikä mahdollisuutta toimijuuteen. (Granfelt 2015, 34.) Rikosseuraamuslaitoksen vuoden 2018 tilastojen mukaan jopa 23 prosenttia vapautuneista vangeista oli asunnottomana, tilapäisessä asunnossa, laitoksessa tai asuntolassa. Vapautuneiden vankien asumistilanne on kohentunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta silti se on edelleen korkea. Valvontarangaistusvankien tilanne on hyvä, koska vakaa asuminen on valvontarangaistuksen ehto. Ehdonalaiseen valvontaa vapautuneista vangeista 77 prosentilla oli asunto. (Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikertomus 2018, 25.)

Vanki vapautuu aina omaan kotikuntaansa, jolloin oma kotikunta vastaa sosiaali- ja terveyspalveluista. Vapautumisvaiheessa kotikunnan tulee tehdä sosiaalihuoltolain mukainen palveluntarpeen arviointi, johon liitetään myös asuminen. Tärkeää olisi aloittaa työskentely jo vankilassaoloaikana vapautumissuunnitelmaa tehdessä. Asumisen muotoa suunniteltaessa tulee ottaa huomioon vapautuvan vangin omat odotukset, toimintakyky, koevapaus ja kunnan tarjoamat asumispalveluiden mahdollisuudet. Asumispalveluja voivat olla esimerkiksi asunto ensin -periaatteella toimivat asuntolat ja muu tuettu asuminen. (Leppo 2018, 23–29.) Vankilasta vapautuvan asunnon saantia vaikeuttaa luottohäiriömerkinnät, jolloin asunto on lähes mahdoton saada. Ne vaikeuttavat asunnon saamista ja ovat asumista ohjaavina tekijöitä. (Salovaara 2019, 202.)

Asunto ensin -periaate on tullut Suomeen Yhdysvalloista. Asunto ensin -periaatteen tavoitteena on tarjota asunto kaikille elämäntilanteesta tai -historiasta riippumatta. Asunnon saamisen jälkeen aloitetaan hoitamaan yksilön muita asioita kuten päihderiippuvuutta ja muita elämänhallintaan liittyviä ongelmia. Ajatellaan, että kadulta käsin ongelmien ratkaiseminen ei onnistu, vaan siihen tarvitaan oma asunto. Suomessa

asunto ensin -periaate eroaa alkuperäisestä siinä, että meillä on perustettu asumis- palveluyksiköitä, eikä asuntoja ole hajautettu eri alueille kaupungeissa. (Viisanen 2019, 18.)

Asunto ensin -periaatteella toimivista asumisyksiköistä on ympäristöministeriön (2016) tutkimuksen mukaan ollut hyötyä ja vaikuttavuutta. Asunto ensin -periaat- teella on säästetty yhteiskunnan varoja noin 15 000 euroa vuodessa jokaista asutet- tua asunnotonta kohden. Tutkimuksen avulla voidaan todeta asunnon vähentäneen sosiaali- ja terveyspalveluiden päivystyskäyttöä, häiriöasumista ja rikoksia. (Ympäris- töministeriö 2016, 81–84)

Vapautuvien vankien asumisen onnistumiseen tarvitaan usein tukea. Yhtenä vaikut- tavana työmuotona on asumissosiaalinen työ. Asumissosiaalisessa työssä painote- taan asumisen turvaamisen ensisijaisuutta. Työskentely tapahtuu asiakkaiden tarpei- den ja tilanteen pohjalta. Työtä tehdään asumisen taitojen parissa. Asumissosiaali- sessa työssä työntekijä on vuorovaikutuksessa ja läsnä asiakastilanteessa, vaikka asia- kas olisi päähtynyt. (Viisanen 2019, 20.)

Granfelt (2013) määrittelee asumissosiaalisen työn seuraavasti:

”Käsite asumissosiaalinen työ kuvaa sellaista asunnottomien tai aiem- min asunnottomuutta kokeneiden parissa tehtävää työtä, jonka avulla pyritään vastaamaan asumista vaarantaviin (psyko)sosiaalisiin ja käy- tännöllisiin ongelmiin. Asumissosiaalisen työn ensisijainen tavoite on asumisen turvaaminen ja asunnottomuuden ennaltaehkäisy. Tämän li- säksi sen avulla voidaan parhaimmillaan edesauttaa merkittävästi asi- akkaan kuntoutumista.” (Granfelt 2013, 209).

Granfelt (2015) on tutkinut asumissosiaalista työtä osana rikollisuudesta irtautu- mista. Tutkimuksen mukaan asumissosiaalinen työ näyttäytyy hyvänä jatkumona vankilan jälkeen siviiliin siirryttäessä. Työ on psykososiaalista työtä, mutta painopiste on sosiaalisessa työssä. Työ kohdennetaan asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden mukai- sesti, mutta keskeistä on asiakkaan auttaminen arkielämän asioissa. Työntekijöiden

tehtävänä on toimia asiakkaiden tukena eri palveluissa. Yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa voidaan rakentaa polkuja työllistymiseen ja kouluttautumiseen. (Granfelt 2015, 34.) Voidaan puhua ns. ammattilaisesta tukihenkilötoiminnasta.

Asunto on yksi hyvä rikoksettomien elämän mahdollistava tekijä. Asunto tavanomaisessa ympäristössä yhdessä asumisen tuen kanssa on Mäen (2017, 146) tutkimukseen mukaan auttanut kiinnittymään yhteiskuntaan ja irrottautumaan rikollisesta elämästä. Asumisen tuen tulee olla psykososiaalista ja pitkäkestoista, ja siihen tulee sisältyä arjen asioiden hoitamiseen liittyvää harjoittelua ja haltuunottoa. Keskeistä prosessin onnistumisen kannalta vaikuttaisi olevan asumiseen saatava ammattitaitoinen tuki. (Mäki 2017, 146–150)

Asunnon saaminen antaa mahdollisuuden päästä lähemmäs normaaliutta. Asunnon avulla osoitetaan yhteiskuntaan kuuluvuutta, ja se mahdollistaa yksilön itsenäistymisen. Asunnon saaminen merkitsee muutakin kuin oman paikan ja yöpaikan saamista. Siihen liittyy normaalia arkista toimintaa, kuten vaatteiden huoltoa ja hygienian hoitoa. Asunto mahdollistaa usein onnistumisen myös muilla elämän osa-alueilla. Asunnon pitämiseen ja asumistavan ylläpitämiseen tarvitaan asumistaitoja. Taitoihin liittyy myös kiinteästi viranomaisasiointi. (Salovaara 2019, 205.)

3.3.2 Viranomaisasiointi

Karjalainen ja Viljanen (2009) ovat tutkineet rikoksentekijöiden tuen tarvetta. Vapautuneen vangin ja yhdyskuntapalvelusrangaistusta suorittavan ihmisen tueksi tarvitaan kokonaisvaltaista sosiaalista tukea ja palveluohjausta. Palveluohjauksessa tulee ottaa huomioon talous, asuminen ja sosiaaliset suhteet. Tulokset ovat parempia niissä vankiloissa, joissa Rikosseuraamuslaitos on hankkinut sosiaalityön palveluita. Kuten jo aikaisemmin on todettu, vapautuneiden vankien ongelmat ovat monisyisiä, ja niiden ratkaisemiseen tarvitaan moniammattilista tukea; olisikin tärkeää tehdä laaja-alaista verkostotyötä ja rakentaa yhteistyörakenteita. (Karjalainen & Viljanen 2009, 41–42.)

Vankilasta vapautuvien arjen- ja sosiaalisissa taidoissa on huomattu olevan paljon puutteita. Vaikeina asioina koetaan raha-asoiden hoitaminen ja lomakkeiden täyttäminen. Sosiaalisten taitojen puutteet näkyvät suhteessa viranomaiskontakteihin: ei oikein osata olla vuorovaikutuksessa viranomaisten kanssa. Saatetaan puhua ns. eri kieltä, jolloin toisen ymmärtäminen vaikeutuu puolin ja toisin. (Salovaara 2019, 206.)

Yhteiskunnan koodistoon kuuluvat lomakkeiden täyttäminen, viranomaisasiointi sekä erilaisten ohjeiden ymmärtäminen. Saavuttaakseen normatiivisen kansalaisuuden tulee tämä koodisto ottaa haltuun. Asioiden kokonaisvaltainen hoitaminen vaatii opettelua, mikäli se ei ole kuulunut normaaliin arkeen ennen vankeusrangaistusta. Voi olla, että elämäntilanteessa, johon kuuluu päihderiippuvuus tai asunnottomuus, ei ole ollut voimavaroja asioiden hoitamiseen tai selvittämiseen. Kun asiat ovat tuntuneet vaikeilta, niiden aloittaminenkin saattaa olla haasteellista. (Salovaara 2019, 207.)

Vuorovaikutukseen viranomaisten kanssa saattaa liittyä erilaisia jännitteitä. Asiakasprosessien vuorovaikutukseen liittyy vahvasti luottamus tai sen puute, mikä vaikuttaa asiakasprosessien vaikuttavuuteen ja merkityksellisyyteen sekä jännitteiden syntyymiseen. (Salovaara 2019, 212.) Tuen vastaanottaminen voidaan kokea vaikeaksi. Vastaanottaminen vaatii uskallusta myöntää, että ei pärjää yksin. (Salovaara 2019, 235.) Toimintaedellytysten lisääminen ja hyvä vuorovaikutussuhde lisäävät luottamusta itseensä ja yhteiskuntaan, jolloin yhteiskuntaan kiinnittyminen ja aktiivinen toimijuus lisääntyy. (Sahiluoto 2018, 77.)

Sahiluodon (2018, 77) tutkimuksen mukaan vaikeissa elämäntilanteissa olevilla asiakkailla on usein kokemuksia tyhjästä lupauksista, joka ovat vähentäneet luottamusta palvelujärjestelmää kohtaan ja johtaneet pettymykseen. Näin kuilu palvelujärjestelmän ja asiakkaan välillä kasvaa. Asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaisesti huomioivalla ja hänen tarpeistaan lähtevällä työtella on mahdollista lisätä asiakkaan osallisuutta ja yhteiskuntaan kiinnittymistä parhaalla mahdollisella tavalla. (Sahiluoto 2018, 77.)

3.3.3 Päihteet

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa julkaisussaan jo vuonna 2006, että uusintarikollisuuden ennaltaehkäisemiseen ja asiakkaiden arjessa selviytymisen edistämisen vuoksi on tärkeää päästä vaikuttamaan päihteiden käyttöön. Vankien terveystutkimuksissa on tullut ilmi, että yli 90 prosentilla tuomiolla olevista on päihderiippuvuus. Päihdeongelmien vuoksi vankien sairastavuus on koko väestöön verrattuna yli kuu-sinkertainen. Päihdekuntoutuksen saaminen vankilassa on kuitenkin vähäistä. (Salovaara 2019, 164.) Päihdeongelman kuntoutus tulisi aloittaa vankilassa, ja sitä pitäisi pystyä jatkamaan siviilissä sekä ihmisten ollessa yhdyskuntaseuraamuksen piirissä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006, 3.)

Vankien terveydentilaan tutkittu 20 vuoden ajan kolmessa epidemiologisessa terveystutkimuksessa. Tutkimuksista on käynyt ilmi, että vangeilla on myös paljon somaattisia sairauksia, varsinkin tartuntatauteja (hepatiitti ja HIV), sekä mielenterveyden häiriöitä. (Lintonen & Joukamaa 2013, 75.) Vangeilla esiintyy mielenterveyshäiriöistä erityisesti persoonallisuushäiriöitä ja päihteiden käytön häiriöitä. Viimeisten 20 vuoden aikana erilaisten huumausaineiden ja päihdyttävien lääkeaineiden käyttö ja persoonallisuushäiriöt ovat lisääntyneet huomattavasti vankien keskuudessa. Huumausaineiden käyttöön liittyy myös kohonnut rikoksen uusimisriski ja rikokseen syylistyminen, ja se on omiaan lisäämään syrjäytymiskierrettä. (Lintonen & Joukamaa 2013, 76.)

Pitkänen, Kaskela, Tyni ja Tourunen (2016) ovat tutkineet päihdehuoltoon hakeutuneiden rikollisuutta. Tutkimuksesta käy ilmi, että vankeudessa tai yhteiskuntapalveluksessa olleet potilaat ovat monessa suhteessa erilaisia kuin muut päihdehoidossa olleet. Eroja on nähtävissä muun muassa iässä sekä hoitajaksojen ja ongelmien määrässä. He ovat iältään nuorempia, hoitoon hakeutuminen tapahtuu nuorempana ja osa kuolee nuorempana kuin tutkimuksen vertailuryhmässä. Tutkimuksessa todetaan, että vankeudessa tai yhdyskuntapalveluksessa olevien hoito on ollut vaativampaa. Hoidon keskeytyksiä ja hoitajaksoja on enemmän. Heillä on myös enemmän lääkkeiden ja huumeiden käyttöä sekä vakavampia mielenterveysongelmia kuin muilla päihdeasiakkailta. (Pitkänen, Kaskela, Tyni & Tourunen 2016, 135.)

Obstbaum-Federley (2017) analysoi tutkimuksessaan vankiloiden nykyisiä käytäntöjä päihdeongelmien arvioinnissa ja käsittelyssä vuosina 2006 ja 2011. Vankilassa huumaiden väärinkäyttö tunnustettiin useammin kuin alkoholin väärinkäyttö. Tutkimuksen mukaan vankilat näyttävät suuntaavansa hoitoa niihin vankeihin, joilla oli pitkät tuomiot. He olivat myös motivoituneita hoitoon. Lyhyemmistä rangaistuksista kärsiville hoidon mahdollisuutta tarjottiin vain harvoin. (Obstbaum-Federley 2017, 70.) Lyhytaikaisten vankien päihteen käytön arviointi ja hoidon saanti oli siis vähäisempää, vaikka kaikki tutkimukset osoittavat, että päihteen käyttö lisää lyhytaikaisten vankien todennäköisyyttä jatkaa rikollisuutta. Nykyisen kuntouttavan käytännön mukaisesti kuntoutusta pitäisi tarjota niille vangeille, joiden rikosten uusimisriski on korkeampi. (Obstbaum-Federley 2017, 71.)

Päihderiippuvaisen elämä on usein hyvin kaoottista, ja riippuvuus vaikeuttaa elämänhallintaa. Heillä ei usein kykyä tai valmiuksia ottaa tarjottua apua vastaan, vaikka tarve olisikin akuutti. Tämä saattaa johtaa siihen, että ihminen kokee olevansa palveluihin sopimaton ja että hän ei täytä palvelun tarpeen ehtoja, jolloin ihminen kokee jälleen häpeää ja epäonnistuneensa. Usein on kuitenkin kyse palvelujärjestelmän keisyydestä. Palvelujärjestelmämme edellyttää palvelujen piiriin tulevien täyttävien ehtojen. Palvelujärjestelmämme on joustamaton, eikä se pysty kohtaamaan ja vastaamaan yksilön tarpeita. Vapautuneiden vankien ongelma ei ole pelkästään päihderiippuvuus, vaan he tarvitsevat kokonaisvaltaisempaa kuntoutusta. (Salovaara 2019, 194.)

Päihteen käytöstä luopuminen on monivaiheinen ja pitkä prosessi. Usein tarvitaan laitos- ja avomuotoista päihdehoitoa. Voi olla, että onnistukseen päihteen käytön lopettamisessa yksilö tarvitsee useampia yrityksiä. Lopettamiseen tarvitaan omaa motivaatiota ja yhteiskunnan tarjoamaan kokonaisvaltaista tukea. Palvelujärjestelmämme tulisi kiinnittää myös enemmän huomiota päihteitä käyttävien traumoihin, koska päihdemaailma altistaa usein myös väkivallalle. Traumatausta ja päihteen käyttö voivat olla esteenä yhteiskuntaan kiinnittymiselle. (Salovaara 2019, 218.)

3.4 Sosiaalikultuurinen innostaminen

Vapautuneen vangin muutostarpeet kohdistuvat usein sisäisiin (itse) ja ulkoisiin (pari-suhde, lähipiiri, ympäristö) tekijöihin. Sisäisiä muutostekijöitä ovat ajatusmaailman, identiteetin ja toimintojen muutokset. Sisäiseen muutokseen tarvitaan uskoa itseen sekä omiin toimintamahdollisuuksiin. Vapautunut vanki tarvitsee onnistumisen ja hyväksymisen kokemuksia, joiden avulla yksilön itsetunto, identiteetti ja itseluottamus vahvistuvat. Tähän tarvitaan aitoa dialogista kohtaamista sekä tukevia ja vahvistavia sosiaalisia suhteita. Kun yksilö voimaantuu ja oman arvostuksen tunne vahvistuu, yksilön kyky selviytyä ongelmista ja vastoinkäymisistä paranee. (Salovaara 2019, 237.)

Positiivisen minäkertomuksen rakentamista painotetaan usein identiteetin uudelleen työstämisen vaiheessa. Huonosti menneet ajat saatetaan unohtaa, vaikka niillä voi olla tärkeä rooli muutostyössä. Ne mahdollistavat vaikeiden tunteiden tärkeää läpikäymistä. Tämä antaa työkaluja arjessa selviytymiseen tulevaisuudessa. Ammattilaisen on pystyttävä viestimään tilanteen vakavuuden ymmärtämistä ja traumakertomusta, jonka jälkeen siirrytään kohti positiivista muutosta ja uudenlaisen sekä vahvemman identiteetin rakentamista. (Hautala & Kaarakka 2018, 336.)

Sosiaalikultuurisen innostamisen käsite on laaja ja monimuotoinen. Tavoitteena on herätellä ihmisen tietoisuutta, ja saada ihmiset liikkeelle ja toimimaan. Innostamisen keskiössä on sosiaalisen kommunikaation edistämiseen, ihmisen vuorovaikutuksen lisääntymiseen ja subjekti–subjektisuhteen kehittäminen. Samalla innostamisen kautta tavoitteena on tulla tietoiseksi omasta roolistaan yhteisössä sekä yhteiskunnassa. (Kurki 2008, 19–20.)

Innostamisen avulla ohjataan ja kannustetaan ihmisiä tekemään asioita itse, jolloin mahdollisuudet parantaa omaa elämänlaatua ja -hallintaa paranevat. Pääasiallisia tavoitteita on kaksi. Ensimmäisenä tavoitteena on aiheuttaa liikettä sinne, missä sitä ei ole. Innostamisen avulla tuetaan oma-aloitteisuutta, asioiden hoitamista, vastuunottoa ja itsenäistä toimintaa. Toisena tavoitteena on antaa tukea ja saada aikaan toimintaa ihmisten olemassa oleville taidoille ja kyvyille. (Kurki 2008, 23.)

Voidakseen muuttaa todellisuutta se pitää tuntea. Lähtökohta on aina ihmisen oma arki. Ihminen itse on toimija omassa arjessaan, jossa hän itse saa aikaan kulttuurista ja sosiaalista liikettä. Liikkeellä tavoitellaan asenteiden ja ihmisten välisten vuorovaikutussuhteiden muutosta. (Kurki 2008, 24–25.) Innostamisessa korostetaan vuorovaikutuksen ja osallistumisen tärkeyttä. Oman osallistumisen kautta ja sen tuella kiinnitytään osaksi yhteisöä. On huolehdittava siitä, että ihmiset kehittävät omia vaihtoehtoja ja ratkaisumalleja omiin tarpeisiinsa. Innostamisen ydin on toiminta, sen reflektio ja niihin perustuva uusi toiminta. (Kurki 2008, 25–26.) Työntekijän tehtävä on motivoida, rohkaista, innostaa ja auttaa kokemaan sekä hyötymään kokemuksista. (Kurki 2011, 50–51)

3.5 Osallisuus

Osallisuus on monikerroksellinen asia. Osallisuus viittaa toimintaan, tavoittelemiseen, olemiseen ja kiinnittymiseen niihin voimavaroihin, joita ihminen tarvitsee toimiakseen. Ihminen on osa kokonaisuutta, jossa arvostus ja arvot muokkautuvat sekä jossa hyvinvointia tuotetaan ja jaetaan. Kun osallisuutta ei koeta, on näissä kohdissa esteitä, jotka tulisi ylittää. Esteitä voivat olla esimerkiksi yhteisöt, palvelut tai työmarkkinat. Osallisuuteen on myös liitetty merkityksellisyys, jolloin kokemus merkityksellisyydestä ohjaa ihmistä kohti valitsemiaan asioita. Merkityksellisyys on tärkeää, sillä jos ihminen ei koe elämäänsä merkitykselliseksi, hän ei voi hallita eikä ymmärtää sitä. (Isola & Kaartinen & Leemann & Lääperi & Schneider & Valtari & Keto-Tokoi 2017, 9–10.)

Jokainen ihminen kokee oman osallisuutensa yksilöllisesti ja ainutlaatuisesti, koska inhimilliset tarpeemme ja toiveemme eroavat toisistaan. Osallisuus ihmisen elämässä toteutuu, kun ihmisellä on tietoa omista tarpeistaan ja hän pystyy toteuttamaan itseään. Tämä kuitenkin edellyttää resursseja, joiden avulla pystymme tyydyttämään omat tarpeemme. Toisaalta laki ja käytännöt sekä se, miten valta jakautuu, ohjaavat ja määrittelevät sitä, millaisia resursseja ihmisryhmille jaetaan. Ihmisten osallisuutta voidaan lisätä tekemällä toimintaympäristöjä ja palveluita ymmärrettäviksi. (Koivisto & Isola & Lyytikäinen 2018, 8.)

Särkelän (2009, 64) tutkimuksessa palvelujärjestelmän asiakkuusmäärittely näyttäytyy huono-osaisten osallisuudessa merkittävänä ja helposti tapahtuvana toimintana. Asiakkuusmäärittely ei anna mahdollisuutta täysipainoiseen ja osallistuvaan kansalaisuuteen, vaan siirtää ihmiset toimenpiteiden kohteeksi. Tämä vaikuttaa huono-osaisten arkeen ja osallisuuden kokemukseen. Tämä näkyy erityisesti vankien kohdalla, koska pitkien vankeusjaksojen jälkeen näyttää olevan vaikeaa palata arkeen, ja toimiminen palvelujärjestelmän kanssa on hankalaa. (Särkelä 2009, 64.)

Palvelujärjestelmän asiakas leimautuu, mikä on esteenä tasa-arvoiselle toiminnalle ja osallisuudelle yhteiskunnassa. Yhteiskunnan tehtävänä on kuitenkin varmistaa kaikkien mahdollisuus osallistua omaan elämäänsä, yhteisöönsä ja yhteiskuntaan. Osallistuminen ja vaikuttaminen lisäävät kaikkien osallisuutta sekä henkilökohtaista sosiaalista pääomaa. Voidaksemme osallistua tarvitsemme kuitenkin taitoja ja osaamista. Tällä hetkellä osallistumisvaihtoehdot näyttävät sisältävän syrjäyttäviä tekijöitä, eivätkä näin ole kaikkien ulottuvilla. Jokaiselle tulisikin löytää keinot ja tavat osallistua ja vaikuttaa. (Särkelä 2009, 78.) Samaan tutkimustulokseen on tullut Sahiluoto (2018). Palvelujärjestelmä näyttäytyy asiakkaille enemmän organisaatio- kuin asiakaslähtöisenä. Vuorovaikutus asiakkaan ja asiantuntijan välillä koetaan kontrollisuhteena, joka aiheuttaa ja ylläpitää asiakkaissa passiivisuutta, mikä taas lisää riippuvuutta palvelujärjestelmästä. (Sahiluoto 2018, 76.)

Yhteiskunta odottaa ihmisiltä osallistumista tiettyihin toimintoihin kuten koulutukseen ja työelämään. Mikäli ihminen ei onnistu siinä, osallistumiselta katoaa pohja. Siitä huolimatta kaikille tulisi taata tasavertainen osallistumisen mahdollisuus yhteiskunnassa. Osallisuuden vuoksi onkin tärkeää päästä mukaan ja osalliseksi omaa elämää koskevaan päätöksentekoon. Osallisuus ja osallistumisen halu lähtevät aina ihmisen arjen tasolta, lähiympäristöstä, verkostoista ja elinympäristöstä. (Särkelä 2009, 69.)

Särkelä (2009, 62) toteaa, että päihteidenkäyttäjien, vankien, toimeentulon saajien sekä asunnottomien omaehtoinen osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus näkyivät tutkimuksessa hyvin heikosti. Vangit olivat lähinnä toimenpiteiden kohteina, ja päihteidenkäyttäjien osallisuus mahdollistui siinä kohtaa, kun he olivat raittiina. (Särkelä 2009, 62.)

Huono-osaisten osallisuuden ja osallistumismahdollisuuksien kehittämiseksi tulisi kiinnittää huomioita ihmisten asenteisiin ja ajatteluun. Palvelujärjestelmää pitäisi muokata niin, että se huomioi paremmin kaikki ihmiset, ja lisäksi tulisi kehittää verkostojen välistä yhteistyötä ja lisätä matalan kynnyksen osallistumisen muotoja ja mahdollisuuksia. Huono-osaiset tulee nostaa yhteiskunnassa toimijoiksi, he eivät voi olla vain toimenpiteiden kohteena. Asenteisiin pitäisi pyrkiä vaikuttamaan myös pitkällä aikavälillä, jotta päästäisiin eroon syrjinnästä sekä leimaantumiseen liittyvistä ongelmista. (Särkelä 2009, 74.)

Auttamistyössä rikoskierteestä irtautumista haluavien kanssa täytyy kuunnella, miten asiakas itse määrittelee oman avuntarpeensa. Tämä vahvistaa asiakkaan voimaantumista ja osallisuuden kokemusta. Tavoitteena on saada asiakas niin sanotun normaalin elämän piiriin, jolloin korostuu merkityksen antaminen asiakkaan omille toiveille ja tavoitteille. Haastavassa elämäntilanteessa tarvitaan käytännön konkreettista apua, johon voi tarttua. (Mäki 2017, 148.)

4 Porin Sininauha ry:n Tuetusti Tulevaisuuteen -hanke

Porin Sininauha ry on yleishyödyllinen yhdistys, jonka tavoitteena on kulkea ihmisten rinnalla ja tukea heitä vaikeissa elämäntilanteissa. Tavoitteena on tarjota heille toivoa ja uuden alun mahdollisuuksia kristillisen ihmiskäsityksen pohjalta. Yhdistyksen kohderyhmä on muun muassa päihdeongelmaiset, vankilasta vapautuvat sekä asunnottomat henkilöt. Porin Sininauha ry:llä on palveluntuotantona esimerkiksi tuettuja asumispalveluita sekä erilaista hanketoimintaa.

Tuetusti Tulevaisuuteen -hanke on osa Euroopan sosiaalirahaston Kestävää Kasvua ja Työtä 2014–2020 – Suomen rakennerahasto-ohjelmaa. Ohjelman tavoitteena on muun muassa parantaa hankkeisiin osallistuvien työ- ja toimintakykyä ja lisätä siten heidän etenemistään työllisyyspoluilla, sekä kehittää ja vahvistaa asiakaslähtöisiä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita sekä sektorirajat ylittävää yhteistyötä ja palveluja. Yhtenä tavoitteena on kolmannen sektorin roolin vahvistaminen syrjäytymisen ehkäisyssä. Rakennerahaston kohderyhmänä ovat ihmiset, joiden sosiaalinen osallisuus on uhatuin. (Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta 2019.) Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeessa haetaan ratkaisuja Satakuntaan vapautuvien vankien ongelmien ratkaisuun.

Hankkeen tarvetta selviteltäessä haastateltiin neljää (N4) kohderyhmän edustajaa ja kysyttiin heidän kokemuksistaan ja tuen tarpeistaan vankilasta vapautumisen jälkeen. Vastaajien kokemusten mukaan vankilasta ei ole saanut apua vapautumiseen, ainoastaan pitkäaikaisvankien kohdalla vapautumisen suunnittelu oli viety pidemmälle. Lyhytaikaisvankien kokemukset olivat pitkälle samanlaisia: apua ei tarjota, ja harva (osaa) pyytää. Apua toivottiin erityisesti talousasioiden järjestämiseen, koska usein vankilasta vapaudutaan pieni vankipalkka taskussa. Toisaalta toivottiin, että valmiina olisi varattu aika esimerkiksi sosiaalityöntekijän luo, ja että työnhakuun liittyvissä asioissa autettaisiin jo vankilassaoloaikana. (Porin Sininauha ry:n hankehakemus 2018.)

Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen tavoitteena on uusintarikollisuuden vähentäminen, vankien parempi sopeutuminen ja kiinnittyminen yhteiskuntaan sekä heidän pääsemisensä palveluiden piiriin. Tavoitteena on myös vapautuvien vankien syrjäytymisen ehkäisy, elämänhallintataitojen vahvistuminen ja päihteiden käytön väheneminen. Hankkeessa luodaan eri verkostotoimijoista koostuva toimintamalli vankilasta vapautuvien henkilöiden tukemiseen Satakunnassa. Työtä tehdään muun muassa teemallisten ja alueellisten ryhmien avulla jo vankilassaoloaikana. (Porin Sininauha ry:n hankehakemus 2018.)

Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen kohderyhmänä on Satakunnassa vapautuvat vangit, erityisesti lyhyttä tuomiota kärsineet. Satakunnassa vapautuvat henkilöt eivät saa

palveluita kootusti mistään, vaan palvelut ovat pirstaleisia ja pitkälti oman aktiivisuuden, motivaation sekä tiedon varassa. Tuetusti Tulevaisuuteen -hanke on kolmivuotinen hanke, jonka viimeinen toimintavuosi on 2020.

5 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimusongelmat

Tutkimus sai alkunsa omasta kiinnostuksestani vapautuneiden vankien elämänhallinnan tuen tarpeita kohtaan sekä Porin Sininauha ry:n tarpeesta selvittää Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen vaikuttavuutta hankkeen rahoituksen ollessa päättyvässä. Omaan työkuvaani kuuluvat muun muassa hankkeiden lähiesimiehenä toiminen ja hankkeiden hakuprosessit.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeessa tehtyä työtä ja sen vaikuttavuutta vapautuneiden vankien ja hankkeen yhteistyöverkostojen näkökulmasta. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli saada tietoa kehittämishankkeen vaikuttavuudesta ja siitä, kuinka hankkeen tavoitteisiin on päästy osallistujien ja yhteistyöverkoston näkökulmasta.

Tutkimusongelmat ovat seuraavat:

1. Mikä hankkeen kehittämistyössä on ollut vaikuttavaa vapautuneen vangin mielestä? Ovatko vapautuneen vangin osallisuus ja kiinnittyminen yhteiskuntaan vahvistanut hankkeen myötä?
2. Onko hanke vaikuttanut vapautuneiden vankien päihteiden käyttöön ja uusintarikollisuuteen?
3. Onko hankkeen kehittämistyö ollut vaikuttavaa hankkeen yhteistyöverkostojen mielestä?

Opinnäytetyön tuloksia tullaan käyttämään kehittämishankkeen raportoinnissa, jatkohankkeen haussa sekä palvelujen kehittämisessä ja juurruttamisessa osaksi Porin Sininauha ry:n palveluntuotantoa.

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Laadullinen tutkimus

Tämä opinnäytetyö on työelämälähtöinen kehittämishanke, jossa kehittämismenetelmänä sovelletaan laadullista toimintatutkimusta. Työelämän kehittämistoiminnassa tutkimuksissa saadulla tiedolla vahvistetaan työelämän kehittämis- sekä uudistamistarpeita. Sen tavoitteena on saada käytäntöön uutta tietoa ja toimintatapoja. Lähtökohtana ovat työelämän käytännön kysymykset. Pääpaino on kehittämistoiminnassa, jossa hyödynnetään tutkimuksellisia periaatteita. (Toikka & Rantanen 2009, 21.)

Laadullisen tutkimukseni tarkoituksena on todellisen arkielämän moninainen kuvaaminen sen eri muodoissa. Tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, ja sen aineisto kootaan todellisessa ympäristössä. Tarkoituksena onkin ymmärtää ja tulkita jonkin valitun ilmiön esiintymisen merkityksiä. Tämän vuoksi laadullisessa prosessissa suositaan aineistonkeruumenetelmiä, joissa on mukana osallistujien näkökulmat. Osallistujat valitaan tarkoituksenmukaisesti ja määritellysti. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2016, 162–164.) Tässä tutkimuksessa osallistujat oli määritelty. Osallistujat olivat Porin Sininauha ry:n Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen osallistujia (N9) sekä hankkeeseen osallistuneet yhteistyötahot (N38). Tavoitteena ei ollutkaan hakea koko populaatiota koskevaa yleistettävyyttä vaan löytää ilmiöitä ja merkitysten välisiä suhteita ja saada teoreettista pitävyyttä sekä ymmärrystä vapautuneen vangin kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Tutkimuksessa ollaan aina myös niin kutsutun hiljaisen tiedon kanssa. Ammattilaisella on ajatus siitä, mikä työssä on hyvää ja vaikuttavaa, mutta hän ei pysty välttämättä määrittelemään, mihin juuri tämä tieto perustuu. Vaikka kokemustiedolla ja hiljaisella tiedolla on kehittämisen yhteydessä tärkeä merkitys, kehittämistieto on tyypillisesti enemmän kuin pelkkää arkitietoa. Kehittämistoiminnan yhteydessä syntyy ja hyödynnetään monenlaista erilaista tietoa. (Toikka & Rantanen 2009, 41.) Tässä tutkimuksessa tarkoituksena oli tuoda esiin asiakastiedon lisäksi myös ammatilaistieto.

Laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan merkitysten välisiä suhteita ja niiden muodostamia merkityskokonaisuuksia. Tarkoituksena oli tavoittaa osallistujien omat kuvaukset heidän omista todellisuuksistaan, jotka ovat ihmiselle itselleen merkityksellisiä ja tärkeitä. Tavoitteena ei ollut löytää totuutta tutkittavasta asiasta vaan tulkintojen avulla avata asioiden merkityksiä, joiden avulla luodaan toimintaperiaatteita ja kuvauksia tutkittavasta asiasta. Samalla tavoitteena oli lisätä tutkittavan omaa ymmärrystä asiasta ja vaikuttaa myönteisellä tavalla tutkittavan toiminta- ja ajattelutapoihin. (Vilka 2015, 118–125.)

Usein laadullinen ja määrällinen tutkimusmenetelmät nähdään vastakkain ja ajatellaan, ettei niiden käyttö samassa tutkimuksessa ole mahdollista. Mutta niissä voidaan kuitenkin nähdä olevan samoja piirteitä. Tosiasiassa molemmissa pyritään ymmärtämään ihmistä sekä ympäristöä ihmisten ympärillä. (Seppänen-Järvelä & Åkerblad & Haapakoski 2019, 334.) Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on ymmärtävä tutkimus, kun taas määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus puolestaan on selittävä tutkimus. Tämä tutkimus on tehty laadullisen tutkimuksen alle, vaikka yhteistyötahojen osuus tutkimuksessa on osin määrällinen. Halusin yhdistää nämä kaksi elementtiä tutkimuksessani saadakseni mahdollisimman kokonaisvaltaisen ja moniäänisen tutkimuksen, ja halusin saada selville myös hankkeeseen osallistuneiden eri toimijoiden näkökulmat. Yhdistämisessä olennaista oli, kuinka aineisto arvioidaan tutkimuksessa. Tutkimuksessani pääpaino oli laadullisessa tutkimuksessa eli hankkeeseen osallistuneiden vapautuneiden vankien teemahaastatteluissa.

Kvantitatiiviset ja kvalitatiiviset tutkimukset voivat vahvistaa toinen toisiaan.

Ne voivat auttaa hyödyntämään molempien tutkimusotteiden mahdollisuuksia ja vahvuuksia, koska tutkijalla on käytössään kattavampi tutkimusalusta. Yhdistelemällä voidaan myös käyttää jompaa kumpaa tutkimusmenetelmää selittämään toisen tuottamia havaintoja, tai kun yksi menetelmä tuottaa yllättäviä tuloksia, ne voidaan ymmärtää käyttämällä toista. (Bryman 2012, 633.)

6.2 Tutkimuksen aineistonkeruu

Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruuta voi tehdä monella tavalla. Aineistonkeruuna tässä tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua (vapautuneet vangit) sekä lomakehaastattelua (yhteistyötahot). Teemahaastattelua ohjasivat etukäteen valitut teemat (liite 1). Haastattelun teemat oli johdettu suoraan Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen hakemuksen tavoitteista. Teemahaastattelun etuja olivat sen joustavuus ja tiedon saaminen suoraan haastateltavilta. Haastattelun avulla pystyttiin luomaan luottamuksellinen suhde haastateltaviin, mikä omalta osaltaan lisäsi tutkimuksen luotettavuutta. Teemahaastattelu antoi mahdollisuuden toistaa ja tarkentaa kysymyksiä sekä oikaista mahdollisia väärinkäsityksiä. Haastattelun aikana pystyin muuttamaan kysymyksen järjestystä huomioiden haastateltavan rytmin ja vuorovaikutuksen. Teemahaastattelussa haastateltavan oma puhe saa tilaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73–74.)

Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen osallistujilta kysyttiin heidän halukkuuttaan haastatteluun. Haastattelu osallistujat saivat kirjeen (liite 2), jossa kerrottiin tutkimuksen teosta. Ennen varsinaista haastattelua kertosin kirjeessä olleet asiat muun muassa tutkimuksen tavoitteista, toteutuksesta, luottamuksellisuudesta ja nimettömyydestä. Haastattelut olivat vapaaehtoista, ja ne toteutettiin nimettömästi. Haastattelut järjestettiin Porin Sininauha ry:n tiloissa, ja yksi haastattelu oli haastateltavan kotona. Haastatteluihin käytettiin aikaa noin tunti/haastateltava.

Tutkimuksen haastattelut tehtiin mahdollisimman luonnollisissa olosuhteissa eettisyys huomioon ottaen. Laadullisessa tutkimuksessa sekä osallistuja että tutkija vaikuttivat toisiinsa, ja tutkimuksen luonne on vuorovaikutteinen. Oli muistettava, että olen tutkijan roolissa, en muussa roolissa. Tavoitteenani oli löytää osallistujan omat

näkökulmat tutkimukseen. Tässä apunani olivat ennakkoon mietityt kysymykset ja teemat, ja keinoja niiden syventämiseen oli ajateltu. (Kylmä 2008, 116.)

Yhteistyötahoille lähetettiin lomakekysely (liite 3) sähköpostilla. Lomakekyselyn kysymykset tein hankehakemuksen tavoitteiden pohjalta. Lomakkeen pyrin tekemään mahdollisimman lyhyeksi, yksiselitteiseksi ja helpoksi vastattavaksi. ”Täysin samaa mieltä/eri mieltä” -vastaukset nopeuttivat ja helpottivat vastaamista. Pyrin pitämään lomakkeen kysymykset samansuuntaisina kuin teemat haastatteluissa, jotta pystyin vertaamaan niitä yleisesti keskenään. Yhteistyötahojen vastaukset annettiin Google Forms -kyselyyn nimettöminä, eivätkä ne ole tunnistettavissa. Sähköpostin mukana oli saatekirje (liite 4), jossa kerrottiin tutkimuksesta, nimettömyydestä, luottamuksellisuudesta ja siitä, kuinka lomaketta tullaan käyttämään.

6.3 Tutkimuksen aineiston analyysi

Aineiston analyysin tavoitteena on luoda aineiston perusteella selkeä ja yhtenäinen kokonaisuus tutkittavasta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122.) Laadullisessa tutkimuksessa sisällönanalyysin vahvuuksina pidetään sen joustavuutta ja sensitiivisyyttä, joka samanaikaisesti haastaa tutkijaa ajattelemaan itse. Sisällönanalyysi ei mene suoraviivaisesti eikä siihen ole valmista kaavaa, minkä vuoksi jouduin tutkijana kohtaamaan omat kykyni. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2018, 167.)

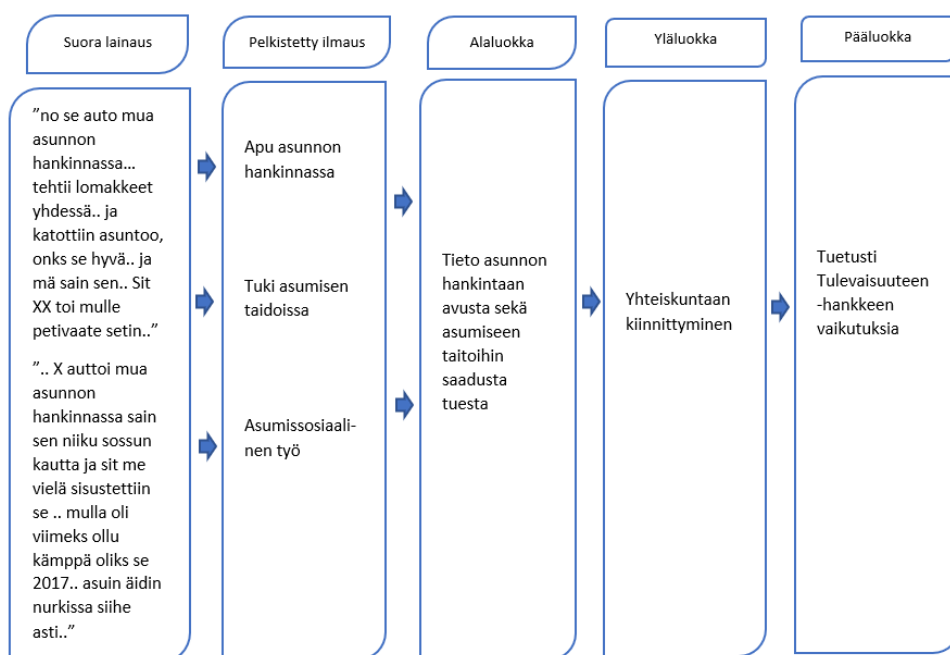
Kvantitatiivisessa tutkimuksessa analyysimenetelmät ovat usein standardoituja ja muodollisia, kun taas laadullisen sisällönanalyysiin ei ole yksinkertaista ohjetta, vaan jokainen kysely ja haastattelu on ainutlaatuinen kokemus. Tällöin tulokset riippuvat tutkijan taidoista ja kyvystä oivaltaa sekä analyttisestä tyylistä ja kyvyistä. Ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa tehdä, vaan pitää kyetä arvioimaan, mikä sopii tutkimusongelmiin. (Elo & Kyngäs 2008, 113.)

Elo ja Kyngäs (2008) kuvaavat artikkelissaan sisällönanalyysia menetelmänä, jota voidaan käyttää laadullisen tai määrällisen tiedon kanssa induktiivisella tai deduktiivisella tavalla. Tutkimuksen tarkoitus määrittelee, kumpaa käytetään. Induktiivista lähestymistapaa suositellaan, mikäli tieto ilmiöstä on vähäistä ja pirstoutunutta. (Elo &

Kyngäs 2008, 109.) Tutkimuksessani aineistonkäsittely toteutettiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä eli induktiivisella sisällönanalyysillä.

Valitsin opinnäytetyöhöni aineistolähtöisen sisällönanalyysin, koska halusin mahdollisimman autenttisen tavan saada kohderyhmän oma ääni kuuluviin. Analyysin avulla heiltä saatiin kerättyä aineisto johtopäätösten tekoa varten. Analyysin tavoitteena on saada haastateltavilta tietoa, joka järjestetään selkeään ja tiiviiseen muotoon. Tuloksissa kuvataan muodostetut käsitteet ja niiden sisällöt. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113.) Pysin johtopäätöksissä ymmärtämään, mitä asiat kohderyhmälle merkitsevät heidän omasta näkökulmastaan.

Tässä tutkimuksessa haastatteluaineisto nauhoitettiin ja litteroitiin sanatarkasti. Litteroinnin jälkeen aineisto ryhmiteltiin kysymysrunгон teemojen mukaisesti. Käytännössä tämä tapahtui tulostettujen haastattelumateriaalien jaottelulla eri väreihin. Näistä väreistä ryhmittelin vastaukset Excel-taulukkoon haastateltavien lauseiden mukaisesti. Pelkistäminen tapahtui samaan aihepiiriin liittyviä vastauksia yhdistämällä ja erottamalla, ja näin sain alakäsitteet. Pelkistetty ilmaukset muodostivat alaluokat, jonka jälkeen yhdistin alaluokat yläluokiksi ja lopuksi yläluokat pääluokaksi. Aineiston analyysin vaiheet havainnollistan kuviossa 1.

Kuvio 1. Esimerkki aineiston analyysin etenemisestä.

Pelkistämällä haastatteluaineistosta poistetaan epäoleellinen tieto kuitenkin kadottamatta alkuperäistä asiaa. Lopuksi käsitteitä yhdistelmällä saadaan vastaus tutkimusongelmaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–112.) Pysin luomaan tutkimuksellisen kokonaisuuden niin, että aikaisemmat havainnot, tiedot tai teoriat eivät ohjanneet analyysin tekoa, mutta kuitenkin niin, että tutkimusongelmasta ja aineistosta johdettiin kategoriat.

Yhteistyötahojen kysely tehtiin yhdellä ja samalla lomakkeella Google Forms -alustalla, jotta saisin mahdollisimman laajan ja kattavan kokonaiskuvan hankkeen vaikuttavuudesta heidän näkökulmastaan. Google Forms -kyselyssä vastaajien oli helppo täyttää lomake, ja vastauksien yhteenveto oli helposti koottavissa.

7 Tutkimuksen tulokset

7.1 Hankkeeseen osallistuneiden haastattelujen tulokset

Aineistoanalyysin pohjalta yläluokiksi muodostuivat uusintarikollisuus, yhteiskuntaan kiinnittyminen, sosiaalikulttuurinen innostaminen ja osallisuus. Esitän tutkimustulokseni yläluokkien mukaisesti.

7.1.1 Taustatiedot

Teemahaastatteluun osallistui yhdeksän 25–43-vuotiasta hankkeeseen osallistunutta, 7 miestä ja 2 naista. Kahdella haastateltavista oli yli seitsemän vankilatuomiota, kolmella tuomioita oli neljästä viiteen, neljällä kaksi tuomiota ja yhdellä ensimmäinen tuomio takana. Kahdeksan kertoi saaneensa useita sakko- sekä ehdonalaisia tuomioita ennen hankkeeseen tuloa. Kaikki haastateltavat olivat käyneet peruskoulun. Kaksi osallistujista on käynyt ammattikoulun loppuun, ja kolme haastateltavista oli

aloittanut ammattikoulun tai vastaavan useaan otteeseen, mutta se oli jäänyt kesken. Viidellä haastateltavista oli työhistoriassaan lyhyitä työtekojaksoja. Perhetilanteet vaihtelivat siten, että kahdella oli puoliso, kaksi seurusteli ja viisi oli yksineläjiä. Viidellä haastateltavista oli omia lapsia, jotka eivät asuneet yhdessä haastateltavan luona.

Seitsemän haastateltavaa osallistui hankkeeseen jo vankilassaoloaikana ja vapautui suoraan hankkeeseen. Haastatteluista kaksi kertoo vapautuneensa vankilasta koevapauden kautta. Loput seitsemän vapautuivat suoraan siviiliin ilman vapautumissuunnitelmaa. Kaksi useista tuomioista tuomittua haastateltavaa oli pettyneitä, koska he eivät olleet koskaan päässeet koevapauden kautta siviiliin. Yhden haastateltavan vankilatuomioista oli jo yli kymmenen vuotta. Vapautumisvaiheessa kaksi haastateltavaa kertovat olleensa asunnottomia, toinen asui kaverinsa luona ja toinen äitinsä luona. Neljällä oli asunto joko yksin tai puolisonsa kanssa. Yksi asui isovanhempiensa luona ja kaksi haastateltavaa asui äitinsä tai vanhempiensa luona.

”...kyl mulla on yli 10 tuomioo takana ennenku tulin hankkeeseen... . Pelkää lusimista on ollut tää elämä. Viimeiseltä vapauduin toukokuussa, en mä näin pitkään siviilissä ole ollutkaan. Tekemäti rikoksiin niinku varmaan ikinä... oon nyt sit niinku kahdeksas kuukausi ku mä oon siviilissä...” (Osallistuja 2).

7.1.2 Uusintarikollisuus

Kaikki haastateltavat kertoivat, että eivät ole hankkeen aikana tehneet uusia rikoksia. Kolme haastateltavaa kertoi päihitteettömyyden auttaneet uusintarikollisuuteen. Hankkeessa saatu tuki on tuonut sisältöä ja tekemistä päiviin, ja keskusteluapu, toimeentulon pysyminen kunnossa sekä apu virastoasioissa ovat auttaneet rikoksettoomaan elämään. Yksi osallistujista kertoi oman ajatusmaailmansa muuttuneensa niin, että ei enää kehtaa tehdä rikoksia.

”...ku saa sitä tukee siihen normaaliin arkeen ei siihen päihitteettömyyteen kaikkeen se on niin iso asia, jollain lailla et ei tarvii tehdä niitä rikoksii. Tulee toimeen on toimeentulo ja saa apua noissa virasto asioissa ja kaikissa et kaikki niinku rullaa paremmin. Saa tukea siihen et jaksaa

paremmin. Niin ei mu noo tarvinnut rikoksii tehdä. Sitä mieltii sit jo eri tavalla jotenkin... on ruvennut ajattelemaan ennen kuin toimii. Ei löydä enää itseään sellaista niinku tilanteista just ku on se kaveri piiri muuttunut ja on ajatukset jotenkin siinä tulevaisuudessa eri tavalla et haluaa normaalia elämää eri tavalla. ...Ei oo sellaista ongelmakeskeistä enää se ja surkuttele et voi voi et elämä on tämmöistä... asioille merkitystä, elämälle ja hyvinvoinnille ja yhteys lapsiin ja niin haluaa kuulua tähän yhteiskuntaa ja haluaa toimia niinku niitten sääntöjen mukaan...” (Osallistuja 8).

”...No en mä sano niin etten mä ikinä enää, mutta ny tää mun elämä on tätä. Mä teen tätä ny niin kauan ku sitä vaan jatkuu et tottakai se on ollut osana tätä mun matkaa. Ei sitä sovi vähätellä. Tällä hetkellä ajatus et pysytään tällä tiellä...” (Osallistuja 1).

7.1.3 Yhteiskuntaan kiinnittyminen

Kaksi haastateltavaa kertoi, että hankkeen tuella asioille on tullut merkitystä ja heille on tullut halu kiinnittyä yhteiskuntaan. Kuusi haastateltavaa oli kiinnittynyt sosiaaliseen kuntoutukseen hankkeen ohjauksesta. Sosiaalinen kuntoutus tapahtui joko hankkeessa tai muiden toimintaympäristön yhdistyksissä. Neljä käy sosiaalisessa kuntoutuksessa kerran viikossa, yksi kaksi kertaa viikossa ja yksi kolme kertaa viikossa. Sosiaalisen kuntoutuksen toimintaan on kuulunut esimerkiksi leipäjonossa käynti, ryhmät, keskustelut hanketyöntekijöiden kanssa, ulkoilu ja kahvilatoiminnassa auttaminen. Kolme haastateltavaa oli kiinnittynyt kuntouttavaan työtoimintaan, joka painottui rakennuspuolelle.

”Joo oon mä ollut siinä sosiaalisessa kuntoutuksessa siis täällä. Todellakin on tuonut ku ei oo mitään sisältöä mun päivissä oikeastaan ihan hirveesti toi sitä kun rupesi sieltä kotoa lähtemään ja jos ei lähtenyt XXX tuli hakemaan tai sit se tuli vaan kylään. Aika usein olisin jäänyt jos ei olisi haettu...” (Osallistuja 3).

7.1.4 Asuminen

Seitsemän haastateltavaa oli saanut hankkeelta asunnon hankintaan apua ja tukea. Kaksi haastateltavaa muutti ensin tuettuun asumiseen, jonka jälkeen hanketyöntekijän tuella omaan asuntoon. Tukea ja apua oli saatu asumiseen liittyviin asioihin, joita olivat olleet muun muassa arjen toiminta, lomakkeiden täyttäminen, virastossa käynnit, asunnon haku ja asunnon sisustaminen.

”...Vuosi sitten joulukuussa sain sit asunnon. Asuin äidin tykönä siihen asti. Työntekijä oli mun mukana siis niinku kaikessa siinä sossun kautta sain asunnon. Hieno homma oli, ihan mieletön. Olin siit sit ollu yli vuoden ilman omaa asuntoo... Sit mä sain maksusitoumuksen XXXX... ja yhdessä työntekijän kanssa sisustettiin mun koti...” (Osallistuja 3).

Kaikki haastateltavat kertoivat hankkeen roolin olevan tärkeä viranomaisasioissa sekä erilaisten lomakkeiden teossa. Hanketyöntekijän mukanaolo erilaisissa verkostopalavereissa oli helpottanut tilanteeseen liittyvää jänniteitä ja auttanut ymmärtämään palavereissa puhuttuja asioita.

”...Sit ku se on mukana täysin erillaista palveluu saa suoraan sanoen ninku maistaraatissa ollaan käyty ja monessa paikkaa se on todella erilaista... jos menee viranomaisten luokse tai lääkäriin se on yksi pahin siis lääkäri... siellä muistetaan oikein et oon vanki... ei sanoin vaan se asenne...” (Osallistuja 3).

7.1.5 Päihteet

Neljä haastateltavaa kertoi olevansa päihdehoidossa, korvaushoidon piirissä. He kaikki kertoivat hankkeen ohjanneen heidät päihdepalvelujen piiriin ja kertovat kiinnittyneensä korvaushoittoon hankkeen tuella. Kaikki neljä haastateltavaa kertovat olleen merkityksellistä, kun hankkeen työntekijät ovat tulleet katkaisuasemalle motiivimaan ja keskustelemaan päihdehoidon tarpeellisuudesta. Kaksi haastateltavaa kertoi, ettei ole käyttänyt korvaushoidon aikana päihteitä.

”...ku mä olin aloittamassa hoitoo nyt syksyllä... Mulla tuli siellä semmonen, niiku olo et mä lähden pois et nyt riittää, XXX oli just saman päivänä tulos tapaamaan mua ja se tuli sinne huoneeseen ja juteltiin se puoli tuntia siinä ja sit mä jäin. Korvaushoito aloitettiin silloin...” (Osallistuja 7).

”...En oon käyttäny ku mä en oo vankilassakaan ollu sillee ku käyttäny niin aina ennen oon joutunut vankilaan. Nyt mä pääsin siihen korvaushoitoon.. on kuitenkin käynyt 7. kertaa katkolla lopettamassa subunkäytön, en oo sitä pysty kertakaan lopettamaan...”(Osallistuja 5).

Kaksi haastateltavaa kertoi lopettaneensa päihteiden käytön kokonaan päihdehoidossa, ja toinen suoritti tuomion loppuun yhteisohoidossa. Molemmat heistä kertoivat hankkeen tukeneen päihteettömyyttä hyvin.

”...olin siin hoidossa... XXXX, siis XX on ollut mukana koko ajan noissa palaverissa, on tietoinen mun asioista. On niinku ollut koko ajan mukana täs vapautumista asti... autto saamaan sen sitomuksen sinne... onneks...”(Osallistuja 8).

Haastateltavien mukaan päihteiden käyttöön ovat vaikuttaneet työntekijöiden ohjaus oikeaan suuntaan, hankkeen vaikutukset omaan ajatusmaailmaan, tasavertaisuuden tunne, se, että asioille on tullut uutta merkitystä sekä halu kuulua yhteiskuntaan. Kaksi haastateltavaa kertoi olevansa haastattelun aikana huolissaan omasta päihteiden käytöstään. Yksi haastateltava kertoi, että kamankäyttöön liittyvät vihan ja häpeäntunteet ovat vähentyneet.

7.1.6 Sosiaalikulttuurinen innostaminen

Viisi haastateltavista kertoi oman ajatusmaailmansa muutoksesta. Ajatusmaailman muutoksen kuvailtiin liittyvän rikollisuuteen, päihteiden käyttöön sekä haluun toimia yhteiskunnan sääntöjen mukaisesti.

”...Helposti ku vapautuu vankilasta putoo siihen vanhaan, et on ne vanhat kaverit ja on se vanha elämä niinku tulee sieltä heti ja sen hyväksyy

*ja sit tulee ehkä se ajatus et sen hyväksyy, et tää on nyt mun elämä täl-
laista... et mä en koskaan voi muuttua... On saanut siihen tukea ja mulla
on se ajatus ollut kuitenkin itselläni et mä en haluu sitä enää. Mä haluan
niinku muuttua... muuttaa niinku elämäntapojani, mut et jonkun se aja-
tus pitää istuttaa vapautuviin vankeihin jollain tavalla. Et joku muukin on
mahdollista. Ja sen et on jotain muutakin, voi opiskella voi saada elämäs
kuntoon... Maksaa velat pois, saada luottotiedot kuntoon. Et jos sä jäät
yksin eikä oo mitään tukea ja on ne vanhat kaverit ja se vanha toiminta-
malli niin ei mikään muuttu. Palaa siihen vanhaan välittömästi kun va-
pautuu. Jollei ei oo sitä tukea...” (Osallistuja 8).*

Viisi haastateltavaa kertoi, että hankkeella on ollut vaikutusta siihen, kuinka he näke-
vät itsensä nykyään. He kertoivat hankkeen vaikuttaneen minäkuvaansa, eivätkä ko-
keneet näkevänsä enää itseään vankina. Yksi haastateltavista kertoi, että ei ole vielä
niin pitkällä, koska on viettänyt koko elämänsä vankiloissa. Muut kolme eivät osan-
neet sanoa, onko oma identiteetti muuttunut. Yksi haastateltava kertoi oppineensa
hankkeen avulla, että muutos on mahdollista.

*”...Ku ennen ajatteli, et muut ihmiset näkee mut pelkästään narkkarina
mut sit täällä kun on käynyt niin täällä niin kenestäkään ei tuu semmosta
niinku semmosta et toi pitää mua ihan narkkarina... en tiää... on sellainen
niinku tasavertainen.. kaikki on niinku samanvertasii...” (Osallistuja 5).*

Jokainen haastateltava toi esille sen, että on tullut kohdatuksi hankkeessa omana it-
senään, ei entisenä vankina, ja että on vaikuttavaa, kuinka näkee itse itsensä.

*”...niin sitä semmosta tulevaisuuden suunnitteluu, keskustelu apua, sem-
mosta et ei oo yksin niinku pyörittele asiosta päässä, sitä päihitteettömyy-
den tukemista, semmosta niinku hyvällä tavalla, paljon järkevää keskus-
telua niistä ihan arjen asiosta, asioitten hoitamista...” (Osallistuja 8).*

Neljä haastateltavista kertoi omiin taitoihinsa tulleen muutoksia. Näitä muutoksia oli-
vat uskallus sanoa oma mielipiteensä, sosiaalisuus ja lisääntynyt omien asioiden hoi-
taminen.

*”...Oon tullut paljon sosiaalisemmaksi, mitä mä mietin itseäni vaiks en-
nen tätä niin musta on tullut paljon sosiaalisempi... pystyy tulee ihmis-
ten kanssa juttuun... Ei tuu vetäydyttyä sillai mitä ennen teki paljon. Se*

on varmaan se kun alussa tässä kun oli sillai hiljanen ja sillai et ei paljon osallistunut keskusteluun ku alkoi käymään tai oli käynyt muutaman kerran sit huomaisi itsekin et hemmetti tähän menee hyvin... Uskaltaa niinku sanoa oman mielipiteensä ja sen joku kuulee,.. Et ei pelkää mitä muut sanoo... joo tulee kuulluksi. Ja sitku täällä on käynyt alkaa tuntemaan itsensä tärkeäksi...” (Osallistuja 3).

Neljä haastateltavaa on osallistunut vankilataustaisten teatterin toimintaan. Vankilataustaisten teatteria järjestävät yhteistyössä Rakastajat teatteri ja Tuetusti Tulevaisuuteen -hanke. Kolme haastateltavaa kertoi teatteritoiminnan olleen parasta, mitä pitkään aikaan on ollut. Yksi kertoi, että tarvitsee osallistuakseen työntekijän tuen, eli hänet pitää hakea kotoa, koska hänen on vaikea lähteä sieltä. Yksi kertoi, että vankiteatterissa voi ajatella muutakin kuin rikoksia.

”...Vankiteatteri on ollut vaikuttavaa niiku mä siellä just sanoin... reenit ja mä just sanoin kuinka paljon mä tykkään siitä et miettii ku mä oon koko elämäni aina miettinyt kun rikollinen... ku koko ajan mietin... sun pitää muuttaa koko ajattelu maailma sun-.. sen on erittäin vaikea juttu... saada se niinku päästäsi... niinku mä en oo mitään muuta kuin tahinut koko ajan jotain hämärä hommiin mut ku mä meen sinne voin kaksi tuntia miettimättä...vaik ei se oo ku se kaksi tuntia... mut se on hienoo...” (Osallistuja 2).

Kaikki haastateltavat toivat esille keskusteluavun, jonka he ovat kokeneet merkityksellistä tukena itselleen. Kolme haastateltavaa kertoi hankkeen vaikuttaneen heidän mielialaansa parantavasti. Keskustelulla ja toiminnalla hanke oli vaikuttanut haastateltavien mielialaan. Muissa hankkeen järjestämissä toiminnoissa haastateltavista on ollut mukana kahdeksan. Haastateltavat kertoivat saaneensa toiminnan avulla sisältöä päiviinsä sekä tutustuneensa uusiin ihmisiin.

Kahdeksan haastateltavaa toi esille kodista lähtemisen vaikeuden. Kuusi haastateltavaa kertoi, että erittäin tärkeää on ollut hanketyöntekijän vierellä kulkeminen arjessa. Hanketyöntekijät olivat hakeneet heitä toimintoihin ja olleet mukana niissä.

”...ennen viime tuomioo mä istuin kämppässä vuoden... kyl mä sanon niinku huh huh ei se mikään hyvää tehnyt, ei ollut se oikea tyyli. Et jään

kämppään istumaan ja pyörittelemään sormia. Mä yritin sillai mini-moida sen et en mä o pahaa tekemässä ku mä oon koton...” (Osallistuja 2).

”...mä saan kiittää siitä et rupesin käymään ihmisten ilmoilla. Silloin kun mä eka kertaa tulin tänne mä pelkäsin ihan kaikkea...” (Osallistuja 3).

”...Mulle tulee tosi hyvä mieli aina. Ku tehdään jotakin varsinkin sen jälkeen. Mulla on tosi hyvä mieli et ihanaa ku tuli et niinku me ollaan käyty välillä mun koiran kans lenkillä... Käyty lenkillä ja niin vaikeata on se lähteminen, mut niin iloinen kun sieltä tulee. Et ihanaa ku tuli lähdetty...” (Osallistuja 4).

7.1.7 Osallisuus

Kaikki haastateltavat toivat esille hyväksynnän, kuulluksi tulemisen ja välittämisen kokemuksen, jotka ovat saaneet hankkeelta. Yksi haastateltava kertoi hankkeen olevan monen tuomion jälkeen ensimmäinen paikka, missä hän on hoitanut asioitaan.

”...se on niinku ensimmäinen ihminen jonka kanssa oon siviilissä hoitanut mitään. En mä o missään käynyt ennen tämmöisissa jutuissa ennen tää on ihan eka kerta ja nyt oonkin ollut jo 2,5 vuotta siviilissä... mun siviilit on ennen kestänyt jotain viisi kuukautta...” (Osallistuja 5).

Jokainen haastateltava toi esille luottamuksen hanketyöntekijöitä kohtaan. He kertoivat, että uskaltavat kertoa asioistaan työntekijöille. Haastateltavat kertoivat pitävänsä tärkeänä hanketyöntekijöiden aktiivista ja säännöllistä viikoittaista yhteydenpitoa heihin, joko kasvokkain tai puhelimitse (tekstiviesteillä tai soitoilla). Toinen tärkeä seikka luottamuksellisuuteen liittyen oli se, että työntekijöiden kohtaavat heidät tasavertaisina ihmisinä. Työntekijät halaavat ja kertovat myös omista elämäkokemuksistaan. Viisi haastateltavista koki osallisuutta, kun heihin otetaan yhteyttä, välitetään ja halutaan auttaa.

”...mä luotan täysin niihin... Mä en epäile hetkeäkään et se menisi puhumaan mun asioita eteenpäin. Koska silloin täällä ei kävisi enää ketään.

Sillee se menee. Ja niinku tavallaan se et niinku mulla oli se huono jakso se soittelee mulle perään et onko kaikki hyvin ja tarviiko tulla käymään? Niinku tieätsä välittää oikeasti. Haluaa ohjata ihmisiä oikeeseen suuntaan tai hänellä on sellainen erillainen tapa...” (Osallistuja 1).

”...se on ihan mielettömän hienoo se halaaminen on mieletön juttu. Mäkin oon ihminen et jota kukaan ei halaa... musta tuntuu et musta välittäään. Nooh... tuota noin joka maanantai et mitä kuuluu ja se sit niinku tuntuu et välittää...” (Osallistuja 3).

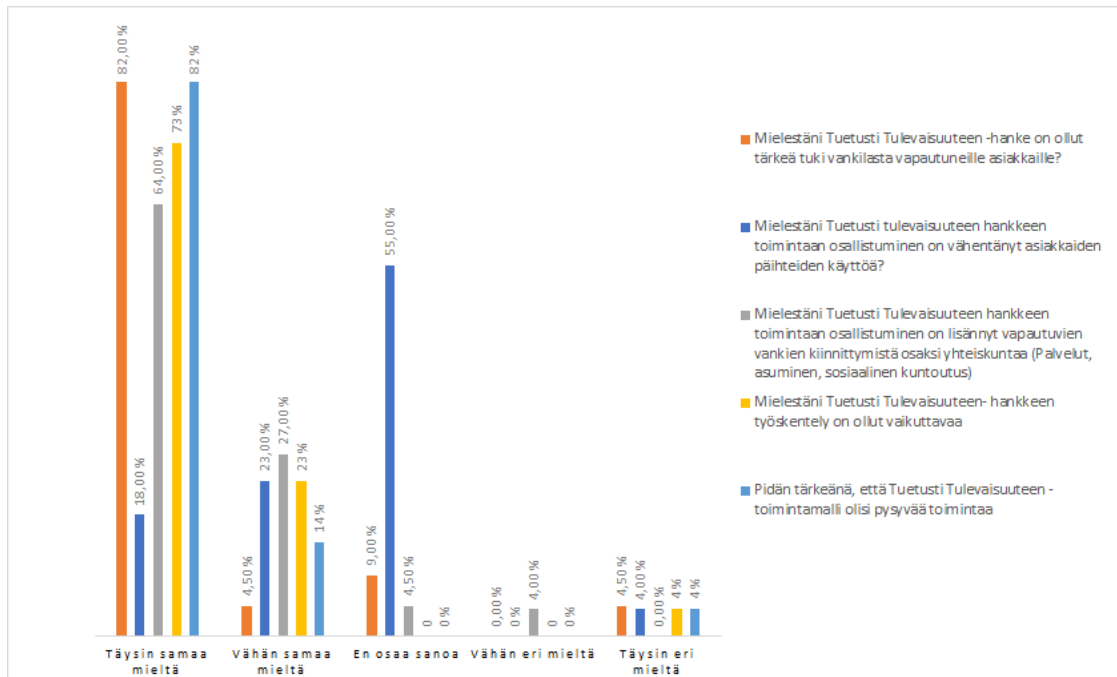
Kysyttäessä mitä hankkeen pitäisi kehittää jokainen yhdeksästä vastaajasta toi esille sen, että hanketta pitää jatkaa.

”...voi ku tällaista olis ollu jo silloin ku mä olin nuori... voi olla et elämä olis ihan toisin nyt niiku...” (Osallistuja 6).

7.2 Hankkeen yhteistyöverkoston arviointikyselyn tulokset

Yhteistyötahoille (N38) lähetettiin Google Forms -lomakekysely. Määräaikaan mennessä vastasi 22 yhteistyötahojen jäsentä. Vastanneet olivat rikosseuraamuslaitoksesta, sosiaalitoimistosta, sairaanhoitopiiristä, Porin kaupungin psykososiaalisista palveluista, Työvoimahallinnosta (TYP), järjestöistä, yrityksestä sekä päihdeklinalta.

Vastaajia pyydettiin kertomaan, minkälaista yhteistyötä he olivat tehneet Porin Sini- nauhan Tuetusti Tulevaisuuteen hankkeen kanssa. Vastanneista yhteistyötahoista (N22) 17 henkilöä kertoi tehneensä yhteistyötä asiakastyössä, 11 henkilöä on ohjannut asiakkaita hankkeeseen, 12 henkilöä on osallistunut vankimessujen järjestämiseen ja 10 henkilöä on ollut osana sosiaalista kuntoutusta. Muut yhteistyötavat ovat olleet kehittämisyhteistyö, tapahtumien järjestäminen, vankiteatteri, valtakunnalliset aikuissosiaalityöpäivät ja vapautuvien vankien avohoitoyhteistyö. Yhteistyötä Tuetusti Tulevaisuuteen- hankkeen kanssa vastaajista valtaosa (93%) piti hyödyllisenä.

Kuvio 2. Yhteistyötahojen vastaukset taulukkona

Valtaosa vastaajista (82%) piti hanketta tärkeänä tukena vankilasta vapautuville asiakkaille. Vain yksi vastaaja oli asiasta eri mieltä. Yli puolet vastaajista (55%) ei osannut sanoa, onko hankkeella ollut vaikutusta asiakkaiden päihteiden käytön vähenemiseen. Vastaajista 18 % oli täysin samaa mieltä, 23 % vähän samaa mieltä ja yksi vastaajista oli asiasta eri mieltä. Vastaajilta kysyttiin myös mielipidettä, Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen toimintaan osallistuminen on lisännyt vapautuvien vankien kiinnittymistä osaksi yhteiskuntaa (palvelut, asuminen, sosiaalinen kuntoutus). Vastaajista 64 % oli täysin samaa mieltä, 27 % vähän samaa mieltä, yksi vastaaja ei osannut sanoa ja yksi vastaaja oli asiasta eri mieltä.

Vastaajilta kysyttiin mielipidettä Tuetusti Tulevaisuuteen hankkeen työskentelyn vaikuttavuudesta. Vastaajista 73 % oli täysin samaa mieltä, 23 % oli vähän samaa mieltä ja 4 % vastaajista oli täysin eri mieltä. Suurin osa vastaajista (82%) piti tärkeänä, että Tuetusti Tulevaisuuteen toimintamalli olisi pysyvää toimintaa. Kaksi vastaajista oli vähän samaa mieltä ja vain yksi vastaajista oli täysin eri mieltä.

Avoimiin kysymyksiin vastanneet yhteistyötahot (N9) toivat esille hankkeen vahvuuden olevan matala kynnyks, kokonaisvaltainen tuki ja vankien rinnallakulkijuus. Vastaa- jista viisi määritteli toimintatavoiksi asiakas- ja palveluohjauksen. Kaikki vastaajat oli- vat sitä mieltä, että yhteiskuntaan kiinnittyminen heikkenee, mikäli hanke päättyy. Vastaa- jista kuusi mainitsi hankkeen vahvuudeksi hanketyöntekijöiden ammattitaidon. Kolme vastaajaa toi esille, että hanketyöntekijöitä on helppo lähestyä. Kolme vastaa- jista näki hankkeen olevan tärkeä asenteiden muokkaaja.

”...Ilman hanketta vapautuvilta vangeilta puuttuisi arjen rinnalla kulkija ja tuen tarjoaja Porin seudulla. Tukea tarvitaan vapautumisen jälkeen usein paljon eivätkä viranomaiset pysty tarjoamaan riittävän kokonaisvaltaista tukea riittävän matalalla kynnyksellä...”

”...Kolmannen sektorin toimija ei ole viranomainen, jonka pitää vahtia pykälien ja määräysten toteutumista siten, että asiakkaalla on koko ajan sanktiovaara, jos hän ei toimi aivan kuten "on sovittu". Kolmannen sektorin toimijalla on enemmän aikaa tehdä vankityötä ja perehtyä juu- risyihinkin...”

”Satakuntalaisten vankien tiedonsaanti oman paikkakunnan palveluista heikkenee, satakuntalaisen vapautuvan vangin tuki heikkenee huomati- tavasti. Satakunnassa ei tämän tyyppistä toimintaa ole ennen ollut ja tarvetta tämän tyyppiselle toiminnalle on selkeästi tarvetta.”

8 Pohdinta

8.1 Tutkimuksen keskeisimmät tulokset

Tutkimuksessa vapautuneet vangit kertoivat haastatteluissa asioita Tuetusti Tulevai- suuteen -hankkeeseen liittyen. Erytisen merkittävää oli mielestäni kaikkien haasta- teltavien oma motivaatio ja halu antaa haastattelu omasta elämästään sekä kertoa kokemuksistaan tutkijalle avoimesti.

Haastateltavien taustoista nousi esille koulutus- ja työhistorian rikkonaisuus. Haasta- teltavien koulutustausta oli jäänyt matalaksi, jolloin taloudellinen tilanne koettiin hei-

koksi. Kuten aikaisemmin Kivivuoren ja Lindeborgin (2009) tutkimuksessakin on todettu, lyhytaikaiset vangit siirtyvät useammin työelämään ilman koulutusta. Tämä nähtiin yhtenä lyhytaikaisvankien rikollisuuden uusintariskinä. (Kivivuori & Lindeborg 2009, 176.) Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta kaikilla tähän tutkimukseen osallistuneilla oli jo useampi tuomio takanaan.

Mäki (2017) toteaa omassa tutkimuksessaan, että rikoskierteestä irti pääsemiseksi on tärkeää löytää mielekästä tekemistä päiviin, esimerkiksi työ- tai kuntoutuspaikka. (Mäki 2017, 141.) Myös tässä hankkeessa mielekäs tekeminen päivissä koettiin erittäin tärkeänä. Mielekäs tekeminen hankkeessa oli sosiaalista kuntoutusta, kuntouttavaan työtoimintaa tai muuta harrastustoimintaa. Mielekkääseen tekemiseen onnistumiseksi tarvittiin vahvaa hanketyöntekijöiden tukea ja rinnallakulkijuutta, koska osalle haastateltavista kodista lähteminen oli vaikeaa, eikä se olisi onnistunut ilman hanketyöntekijän apua.

Suurin osa osallistujista oli saanut konkreettista apua asunnon hankintaan sekä asumissosiaalityötä. Asumissosiaalityö hankkeessa oli ollut kodin sisustamista, huonekalujen hankintaan, arjen toimintaa sekä asumiseen liittyvien lomakkeiden täyttämistä ja erilaisissa palavereissa tukena olemista. Hyvänä nähtiin myös, että vapautumisen vaiheessa oli ollut mahdollisuus asua tuetussa asumisessa. Tärkeä ja merkityksellinen tekijä yhteiskuntaan kiinnittymisessä ja rikoskierteestä irti pääsemisessä on Mäen (2017) tutkimuksenkin mukaan asunto ja asumissosiaalityö. (Mäki 2017, 140.)

Lähes kaikki haasteltavat toivat esille kodista lähtemisen vaikeuden. Tärkeänä nähtiinkin työntekijöiden vierellä kulkeminen. Käytännössä haastateltavat kertoivat tämän olleen työntekijöiden osallistumasta heidän arkeensa, aktiivista yhteydenpitoa, mukanaoloa viranomaisasiointissa sekä saattamista palveluiden ja muiden toimintojen pariin. Haastateltavat toivoivat työntekijöiden mukanaoloa virastoasiointissa, jotta heidän äänensä ja tarpeensa tulevat kuulluksi ja omat tunnetilat pysyvät hallinnassa. Haastateltavien mukaan viranomaisten kanssa asiointissa koettiin jännitteitä ja ennakkoluuloja. Hyvänä tukena näissä kohtaamisissa oli ollut hanketyöntekijöiden mukanaolo. Samalla työntekijät olivat auttaneet ymmärtämään palaverissa puhuttuja asioita, ja niihin oli voitu palata myöhemmin.

Päihteiden ja niiden käytön on useassakin tutkimuksessa todettu olevan esteenä rikollisesta elämästä irtaantumiselle. Tässä tutkimuksessa täysi päihteettömyys oli onnistunut kahden haastateltavan kohdalla, koska heidän on ollut mahdollisuus päihdehoitoon siviilissä ja vankeusrangaistuksen aikana. Päihdehoidon mahdollisuutta vankila-aikana tai heti tuomion jälkeen tulisikin kehittää ja mahdollistaa joustavasti mahdollisimman monelle. Haastateltavat kokivat hanketyöntekijöiden roolin tärkeänä päihdehoitoon ohjauksessa. Hanketyöntekijät olivat ohjanneet haastateltavia päihdehoidon piiriin motivoiden heitä menemään päihdepalveluiden piiriin sekä pysymään päihdehoidossa.

Kaikki osallistujat kokivat keskusteluavun olleen merkittävää. Tärkeänä jokainen vastaaja piti luottamusta: he luottivat hankkeen työntekijöihin, jolloin he uskalsivat kertoa vaikeistakin asioista. Välittäminen sekä hyväksytyksi ja kuulluksi tuleminen nähtiin erittäin tärkeänä. Tiivis viikoittainen yhteydenpito loi välittämisen tunnetta. Haastateltavat kokivat, että heidät kohdataan tasavertaisina ihmisinä. Kaikki haastateltavat kokivat tullessa kohdatuksi omana itsenään, ei entisenä vankina, ja sillä oli ollut merkitystä myös siihen, kuinka näkee itsensä.

Mäen (2017) tutkimuksen tuloksissa on samantyyppisiä johtopäätöksiä. Auttamistyöhön rikoskierteestä irtautumista haluavien kanssa tarvitaan asiakkaan mukaan ottamista prosessiinsa ja asiakkaan kuuntelua siinä, miten hän määrittelee oman avuntarpeensa. (Mäki 2017, 148). Työtapa Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeessa näyttää edellyttävän työntekijän uskallusta luopua ammatillisesta ”haarniskasta”, kykyä etsiä asiakkaasta inhimillinen tarttumapinta ja rohkeutta näyttää välittämistä. Samalla luottamussuhteen tulee kantatella yli myös epäonnistumisten, ei niin että työntekijä ”hylkää” asiakkaan kun epäonnistumisia tulee.

Kolmannen sektorin viranomaisasetelmasta vapaa rooli auttaa ammattilaista kohtaamaan vankilasta vapautuneen vangin. Näyttäisi siltä, että työntekijän tulee rakentaa dialogia kertomalla myös omasta itsestään tarttuen samalla asiakkaan tarinaan. Prosessin avulla syntyy asiakassuhteeseen välittämistä, jolloin pystytään rehellisesti keskustelemaan asiakkaan hyvinvoinnin esteistä sekä ongelmien taustalla olevista tunteista.

Yhteistyötahot kokivat Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen olevan tärkeä tuki vankilasta vapautuneille asiakkailleen. He myös kuvasivat tehneessä hankkeen kanssa moninaista hyödyllistä yhteistyötä painottuen asiakasyhteistyöhön ja kehittämiseen. Kaiken kaikkiaan yhteistyötahojen kokemukset hankkeesta olivat hyviä. He kokivat hankkeen olleen tärkeä tuki vapautuneelle vangille, ja että vapautuneiden vankien yhteiskuntaan kiinnittyminen oli lisääntynyt ja hankkeen työskentely oli ollut vaikuttavaa. Lähes kaikki toivoivat, että toimintamalli olisi pysyvää toimintaa. Suurin osa yhteistyötahoista ei osannut arvioida, onko hankkeella ollut vähentävä vaikutus asiakkaiden päihteiden käyttöön.

Samalla tavalla kuin hankkeen osallistujat, myös yhteistyötahot toivat esille arjen rinnalla kulkemisen tärkeyden. Tärkeänä pidettiin palveluohjauksellista ja kokonaisvaltaista tukea. Tukea tarvitaan vapautumisen jälkeen usein paljon, eivätkä viranomaiset pysty tarjoamaan riittävän kokonaisvaltaista tukea riittävän matalalla kynnyksellä. Kolmatta sektoria tarvitaan täydentämään muun auttamisjärjestelmän puutteita sekä vähentämään byrokratiaa. Hankkeessa on asiakastyön lisäksi tehty innovatiivista ja vaikuttavaa yhteiskunnallista vaikuttamistyötä järjestämällä tapahtumia ja osallistumalla julkiseen keskusteluun. Hankkeen ansiona on asenteiden muokkautuminen yhteiskunnassa myönteisemmiksi rikostaustaisia kohtaan.

Rikosseuraamuslaitoksen tavoite on vähentää uusintarikollisuutta ja lisätä yhteiskuntaa kiinnittymistä, mutta näihin tavoitteisiin pääsemiseen tarvitaan yhteisiä toimintamuotoja- ja tapoja, joissa tulee olla mukana myös kunnat ja kolmas sektori. (Tyni 2015, 115.) Tutkimukseni tulosten pohjalta voidaan todeta kolmannen sektorin Tuetusti Tulevaisuuteen -hankkeen olevan hyvä ja hyödyllinen juuri tähän tarpeeseen. Hanke näyttää toimiva hyvänä jatkumona vankeusrangaistuksen jälkeen. Haasteensa tällä jatkumolle tuo hankerahoitusten lyhytkestoisuus. Toimintamallin pitäisi olla tarjottavissa jatkuvana kolmannen sektorin palveluna.

Toivon, että tutkimukseni lisää yhteiskunnallista keskustelua vankilasta vapautuvien tuen tarpeesta sekä murtaa stigmaa. Toivottavasti tutkimus lisää myös kolmannen sektorin mahdollisuuksista toimia rikoksen tekijöiden auttamiseksi ja uusintarikollisuuden vähentämisessä.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen eettisyys on tutkimustoiminnan ydin. Tässä laadullisessa tutkimuksessa lähestyin aihetta hyvin henkilökohtaisten ja kokemuksellisten asioiden kautta, joten tutkijana suhtauduin tutkittavaan aiheeseen kunnioittaen. Tutkijana sitouduin tutkimuseettisiin periaatteisiin, joita ovat muun muassa hyvän tekeminen, oikeudenmukaisuus, luottamuksellisuus, rehellisyys ja itsenäisyyden kunnioittaminen. Myös aineiston analyysi ja raportointi on tehtävä kunnioittaen tutkimuseettisiä periaatteita. (Kylmä 2008, 111.)

Laadullisen tutkimuksen eettisyydessä tulee ottaa huomioon aineistonkeruuseen, osallistujien valintaan ja aineiston analysointiin liittyvät sekä tutkijan ja osallistujien kontaktista syntyvät eettiset haasteet. Tutkijan tulee olla tietoinen näistä eettisyyden haasteista ja välttää ”karikot” tutkimusta tehdessään. (Kylmä 2008, 112.) Kerroin osallistujille kirjallisesti ja suullisesti tutkimuksen tavoitteet, prosessin sekä haastattelu- materiaalin käytöstä. Heidän osallistumisensa tutkimukseen oli vapaaehtoista. Tutkittavilla oli aito mahdollisuus vapaaehtoisuuteen, ja se oli voimassa koko tutkimuksen ajan. (Kuula 2011, 87.) Osallistujien henkilöllisyys ei tule tutkimuksen aikana millään tavalla esille, eivätkä heidän tietonsa ole tunnistettavissa raportoinnissa. Laadullisella tutkimuksella tuotettu tieto on aina tilannesidonnaista. Tilannesidonnaisuuden vuoksi tutkimuksessani kuvataan tarkasti ihmisiä ja heidän todellisuuttaan. Tämä kohta haastoi minut tutkijana tasapainottelemaan, kuinka säilyttää tieto tunnistamattomana ja kuinka tarkasti kuvaa osallistujien tilanteita. Liian tarkka kuvaus voisi aiheuttaa osallistujan tunnistamisen. (Kylmä 2008, 117.)

Tutkimuksen haastatteluissa käsiteltiin arkaluonteisia henkilökohtaisia asioita. Jokainen haastateltava kertoi avoimesti ja motivoituneesti kokemuksistaan. Haastatteluissa oli luottamuksellinen ilmapiiri. Annoin haastattelutilanteessa osallistujille riittävästi aikaa kertoa ja keskustella sekä mahdollisuuden esittää tutkimukseen liittyviä kysymyksiä. Tutkittaville pitää antaa myös mahdollisuus keskeyttää haastattelu, tai

tutkija voi itsekin keskeyttää haastattelun, mikäli kokee siitä olevan haittaa tutkittavalle. (Kuula 2011, 139.) Informoin tästä osallistujia ennen haastattelun alkua.

Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan laadullisessa tutkimuksen luotettavuudessa on kyse totuudesta ja objektiivisuudesta. Onko tutkija puolueeton, ja ovatko tutkimustulokset totuudenmukaisia? Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 158- 60). Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi voidaan tehdä esim. seuraavien kriteerin avulla: Uskottavuus, vahvistettavuus, refleksiivisyys ja siirrettävyys.

Tärkeimmässä asemassa on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä. Hänen tulee arvioida tutkimuksen luotettavuutta koko tutkimuksen teon ajan. Tutkimuksen voidaan todeta olevan luotettava, kun tutkittava asia ja sen materiaali ovat yhteensopivat, eivätkä siihen ole vaikuttaneet satunnaiset tai epäolennaiset tekijät. (Vilka 2015, 196.)

Laadullisen tutkimuksen vahvistettavuus, siirrettävyys ja uskottavuus toteutuminen edellyttää koko tutkimusprosessin huolellista ja tarkkaa kuvaamista. (Kankkunen ja Vehviläinen-Julkunen 2018, 198.) Laadullinen tutkimus on aina oma ainutlaatuinen tutkimus, eikä sitä sellaisenaan voi toistaa. Samankaltainen analyysinteko ei onnistu, koska jokainen tutkija on yksilöllinen ja erilainen, mutta tutkimuksen tulisi olla teoreettisesti toistettavissa ja tutkimustulosten siirrettävissä toiseen tutkimusympäristöön. (Vilka 2015, 197.)

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös reflektiivisyys. Reflektiivisyydessä on kyse siitä, kuinka tutkijana arvioin omaa toimintaani suhteessa tutkimukseen. Tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jolloin on tärkeää sen johdonmukaisuus ja se, onko tutkittu sitä mitä on luvattu. Tutkimuksessani on tutkittu sitä mitä luvattiin. Onkin ollut tärkeää pohtia, mitä ollaan tutkimassa ja miksi. Miksi aihe on juuri minulle tärkeä? Tähän tutkimuksen aloite tuli minulta itseltäni. Yhteiskunnan huono-osaiset tarvitsevat puolestapuhujia. Tarvitsemme tutkittua tietoa siitä, millä tavoin oikeasti voimme auttaa vankilasta vapautuvia katkaisemaan vankilakierteitä. Tutkimus on tärkeää myös yhdistyksellemme niin ammattilaisesti

kuin näkyvyydenkin kannalta. Toivottavasti kohderyhmään liittyvä stigma vähenee ja yhteiskuntaa kiinnittyminen helpottuu.

8.3 Jatkotutkimusaiheet

Tutkimustulokset hankkeen vaikuttavuudesta olivat hyvät, ja hanke koettiin merkityksellisenä osallistujien sekä yhteistyöverkoston näkökulmasta. Mutta kuten monessa tutkimuksessa todetaan, vapautuneen vangin yhteiskuntaan kiinnittyminen ja uusintarikollisuuden väheneminen vaatii aikaa ja pitkäkestoista prosessia. Tämän opinnäytetyön ja muiden tutkimuksen tulosten perusteella esitän jatkotutkimusaiheeksi hankkeen vaikuttavuuden tutkimisen viiden vuoden päästä samoja osallistujia haastatteleamalla. Tällöin voidaan todeta, ovatko hankkeen vaikutukset olleet pitkäkestoisia.

Lähteet

- Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. 2019. Ympäristöministeriö: Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:11. Viitattu 2.5.2020.
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien%20arviointi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Bryman, A. 2012. Social research methods. Oxford: Oxford University Press cop. Viitattu 1.4.2020.
https://books.google.fi/books?id=vCq5m2hPkOMC&printsec=frontcover&hl=fi&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Elo, S. & Kyngäs, H. 2008. The qualitative content analysis process. *Advanced Nursing* 62(1), 107–115. Viitattu 2.4.2020.
<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Granfelt, R. 2015. Asumissosiaalinen työ: kotiin ja rikollisuudesta irti? Y-Säätiön julkaisuja 2015. Viitattu 7.4.2020.
https://ysaatio.fi/assets/files/2015/11/asumissosiaalinen_ty_o_julkaisu_web.pdf
- Granfelt, R. 2013. Asumissosiaalinen työ rikosseuraamusalalla. Lähtökohtana desistanssi ja asumissosiaalinen työ. Teoksessa Susanna Hyväri ja Sakari Kainulainen (toim.): Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. , Helsinki: Diak-ammattikorkeakoulu, tutkimuksia 39. s. 209–228. Viitattu 7.4.2020.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201801171417>
- Granfelt, R. 2010. Syrjäytymisestä vapaaksi vankilassa? Psykososiaalisen työn merkitys vankien elämässä. Teoksessa T. Laine, S. Hyväri & P. Vuokila-Oikkonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi. s. 131-147.
- Hautala, S. & Kaarakka, O. 2018. Vankilasta vapautuminen sosiaalisen kuntoutuksen haasteena. Julkaisussa Sosiaalinen kuntoutuksessa. Toim. Lindh, J. & Härkäpää, K. & Kostamo-Pääkkö, K. Rovaniemi: Lapland University Press. 318-341. Viitattu 15.3.2020.
https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63636/Sosiaalinen_kuntoutuksessa_pdfA.pdf;jsessionid=AF1400C1BC252B665CE7CEED459F2CAF?sequence=...
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2016. Tutki ja kirjoita. 21. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Isola, A. & Kaartinen, H. & Leemann, L. & Lääperi, R. & Schneider, T. & Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 15.3.2020.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2018. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Karjalainen, J. & Viljanen, O. 2009. Arki kuntoon – lainrikkojen tuen tarve. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.4.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205084981>

Kaurala, M. & Iivari, J. 2017. Vankien sosiaalinen asema ja sosiaalityö. Julkaisussa Sosiaalityönkäsikirja. Toim. Kananoja, A. & Lähteinen, M. & Marjamäki, P. & Aho, K. Helsinki: Tietosanoma. s. 313-323.

Kivivuori, J. & Linderborg, H. 2009. Lyhytaikaisvanki. Tutkimus lyhytaikaistenvankien elinoloista, elämäkulusta ja rikollisuudesta. Helsinki : Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos: Rikosseuraamusvirasto 2/2009. Viitattu 18.3.2020 ISSN 1458-4131; 2/2009

Kivivuori, J. & Aaltonen, M. & Näsi, M. & Suonpää, K. & Danielsson, P. 2018. Kriminologia. Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Tallinna: Gaudemus.

Koivisto, J. & Isola, A-M. & Lyytikäinen, M. 2018. Osallisuus kuuluu kaikille. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 18.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-077-8>

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Vantaa: Vastapaino.

Kurki, L. 2008. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Finn Lectura.

Kurki, L. 2011. Sosiaalikultuurinen innostaminen yhteistyötä. Julkaisussa Toivo sosiaalisessa: toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. Toim. Ruuskanen, P. & Savolainen, K. & Suonio, M. Kuopio: UNIpress, 39- 67.

Kylmä, J. 2008. Näkökohtia tutkimusetiikasta laadullisessa terveystutkimuksessa..Julkaisuussa Etiikka monitieteellisesti- pohdintaa ja kysymyksiä. Toim. Pietilä, A-M. & Kuopion Yliopisto: Hoitotieteenlaitos, 109- 121. Viitattu 13.5.2020. https://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-951-27-0130-8/urn_isbn_978-951-27-0130-8.pdf

Leppo, A. (toim.) .2018. Vapautuvien asumisen tuki: Käsikirja asumissosiaaliseen työhön rikostaustaisten kanssa. Helsinki: Kriminaalihuollon tukisäätiö. Viitattu 2.4.2020. https://www.krits.fi/wp-content/uploads/2018/05/1509-VAT_kaskirja_verkko_250118.pdf

Mäki, J. 2017. Leimattuja, lainsuojattomia ja tulevaisuuden rakentajia. Tarinoita rikosseuraamustaustaisten asunnottomuudesta ja asumisesta. Väitöskirja. Tampereen Yliopisto: Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Viitattu 18.3.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201704241474>

Lintonen, T. & Joukamaa, M. 2013. Suomalaisten vankien sairastavuus ja terveyspalvelujen käyttö. Julkaisusta Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. Toim. Niemelä, M. & Saari, J. 62-80. Viitattu 4.4.2020. <http://hdl.handle.net/10138/40230>

Obstbaum-Federley, Y. 2017. From the social sector to selective individualized prison practices? A study on substance abuse among prisoners and its treatment. Väitöskirja. Helsingin yliopisto: Valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos. Viitattu 18.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-0636-0>

Pitkänen, T.& Kaskela, T.& Tyni, S. & Tourunen, J. 2016. Päihdehoitoon hakeutuneiden rikollisuus. Rekisteri- ja hoitotietoihin perustuva seurantatutkimus vankeusrangaistukseen tuomituista päihdehoidon asiakkaista. Helsinki: Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2016. Viitattu 15.5.2020. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/YpkSA2YG1/RISE_paihdehuoltoon_hakeutuneiden_rikollisuus_verkko.pdf

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019 osallistava ja osaava Suomi. – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. 2019. Valtioneuvosto: Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Viitattu 15.5.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rikoksista rangaistujen tuen tarve. Suositukset yhteistoiminnalle. 2006. Vankien jälkihuoltotyöryhmän raportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 13.4.2020. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72835/Selv200606.pdf?sequence=>

Rikosseuraamuslaitoksen strategia. 2020. Rikosseuraamuslaitoksen strategia vuosille 2020-2023. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 20.5.2020. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitoksen tilastollinen vuosikertomus. 2018. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 15.5.2020. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-tilastollinenvuosikirja/AWHmQGSQj/Rikosseuraamuslaitoksen_tilastollinen_vuosikirja_2018_WWW2.pdf

Tuetusti tulevaisuuteen hankehakemus. 2018. Porin Sininauha ry. Viitattu 10.3.2020.

Tuomi, J, & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta. 2020. Euroopan unioni: Rakennerahasto. Viitattu 15.3.2020. <http://www.rakennerahastot.fi/sosiaalinen-osallisuus-ja-koyhyiden-torjunta-esr->

Sahiluoto, T. 2018. Kokemuksia osallisuudesta. Kelassa asiointien erityistä tukea tarvinneiden asiakkaiden haastattelututkimus. Topsos-Sosiaalivakuutuksen ammatillinen lisensiaattitutkimus. Turun yliopisto: Sosiaalitieteiden laitos. Viitattu 20.3.2020. https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A/media/file/Tuula_Sahiluoto.pdf

Salovaara, U. 2019. Rikoksista tuomitut naiset. Yhteisöstä erottaminen ja takaisin liittymisenmahdollisuudet. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto: Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, sosiaalityö. Viitattu 10.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7685-9>

Seppänen-Järvelä, R. & Åkerblad, L. & Haapakoski, K. 2019. Monimenetelmällisen tutkimuksen integroivat strategiat. Yhteiskuntapolitiikka 84, 332-339. Viitattu 10.5.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061220179>

Särkelä, M. 2009. Päihteidenkäyttäjien, toimeentulotuen saajien, vankien ja asunnottomien osallisuus ja aktiivinen kansalaisuus. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Viitattu 15.3.2020. URN_NBN_fi_jyu-200907071760

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy. Viitattu 15.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-7732-4>

Tuloksellisuustarkastuskertomus. 2016. Uusinta-rikollisuuden vähentäminen rangaistusaikana ja sen jälkeen. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto. Viitattu 15.3.2020. <https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/15081354/uusintarikollisuuden-vahentaminen-rangaistusaikana-ja-sen-jalkeen-18-2016.pdf>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. 5.uud.painos. Jyväskylä: Tammi.

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto: Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015. Viitattu 13.3.2020. <http://docplayer.fi/164016-Vankeinhoidon-vaikuttavuus-onko-kuntoutukselle-tilastollisia-perusteita.html>

Valle, E. 2014. "Nyt on pöytä tyhjennetty ja kasataan uutta korttitaloa". Vankeus-rangaistuksen suorittaneiden miesten tarina yhteiskuntaan integroitumisesta. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma. Tampere: Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Viitattu 13.3.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201404011296>.

Vankeuslaki 767/2005. Laki vankeudesta. Annettu 23.9.2005. Viimeinen muutos 19.12.2019. Viitattu 15.3.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Vilkkä, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4.uud.p. Jyväskylä: Ps-kustannus

Viisanen, M. 2019. "Se on ihan kaikki kaikessa, että on koti". Nuorten naisten kokemuksia kodittomuudesta ja sen merkityksistä. Pro gradu-tutkielma. Lapin yliopisto, yhteiskuntatiede/sosiaalityö. Viitattu 3.5.2020. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019061520634>.

Waltzer, K. 2017. Rikoksen uusijan elämänkulku: Hyvinvoinnin ja syrjäytymisen polut. Väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta. Viitattu 15.3.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-61-2596-1>.

Liitteet

Liite 1.

Teemahaastattelu runko

1. Taustatiedot

- Ikä
- Perhesuhteet
- Koulutus ja työhistoria
- Asuminen

2. Vapautuminen

- Elämäntilanne vapautumisen aikaan
- Mistä ja kauanko istuit, miten (suoraan vai koevapaus)
- Tukitoimet vapautumisen aikaan (hanke, vapauttamissuunnitelma asunto, työt/ opinnot)

3. Hankkeesta saama tuki

- Minkälaista tukea olet saanut hankkeelta?
- Onko hanke tuonut sisältöä elämääsi? Tekemistä päiviin?
- Mikä on toiminut? Mikä on ollut sinulle vaikuttavaa?
- Työotteen merkityksellisyys, onko tt (tuetusti tulevaisuuteen hanke) auttanut näkemään itsesi muuna kuin entisenä vankina tai rikollisena?
- Onko hanke auttanut asunnon saamisessa?
- Onko hanke vaikuttanut osallisuuden kokemukseen? Onko hanke lisännyt kokemusta, että sinulla on merkitystä?
- Yhteiskuntaa kiinnittyminen. Onko hanke auttanut hakeutumaan muiden palveluiden piiriin (aikuissosiaalityö, päihdepalvelu, sosiaalinen kuntoutus yms.)?
- Onko hanke vaikuttanut päihteidenkäyttösi ja rikosten uusimiseen?
- Mitä kehitettävää hankkeessa on?

Liite 2

pvm tähän

Hyvä Tuetusti Tulevaisuus-hankkeeseen osallistunut,

Porin Sininauha ry:n Tuetusti Tulevaisuuteen-hanke on päättymässä vuoden 2020 lopussa. Tarvitsemme apuasi hankkeen vaikuttavuuden arvioinnissa. Haastattelemme osan hankkeeseen osallistuneita. Olisitko sinä yksi heistä? Mikäli kiinnostuit, ilmoitathan halukkuutesi minulle tai lidalle.

Haastatteluun varataan aikaa n. tunti. Haastattelut tehdään Porin Sininauha ry:n tiloissa (Liisankadulla tai Muistokadulla) tai kotonasi. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömästi. Sinun vastaustasi ei voi tunnistaa missään tutkimuksen vaiheessa. Kaikki haastattelusta syntyvät materiaali tuhoetaan heti opinnäytetyön valmistuttua.

Haastattelun tulokset liitetään osaksi YAMK-opinnäytetyötä sekä hankkeen arviointiraporttia.

Kerron mielelläni aiheesta lisää.

Ystävällisin terveisin

Anu Louhelainen

Lisätietoa tutkimuksesta: 045 647 3773 tai a.louhelainen@porinsininauha.fi

www.porinsininauha.fi

Liite 3

Yhteistyötahojen arviointikysely

1. Taustaorganisaationi on (järjestö, sosiaalitoimi, rikosseuraamuslaitos, psykososiaaliset palvelut, sairaanhoitopiiri, työvoimahallinto/TYP, yritys, muu)
2. Minkälaista yhteistyötä olette tehneet Sininauhan Tuetusti Tulevaisuuteen - hankkeen kanssa?
Monivalinta-tehtävä: asiakasohjausta, yhteistyötä asiakastyössä, sosiaalinen kuntoutus, kehittämissyhteistyötä, tapahtumien järjestämistä, vankiteatteri, vankimessut, muu mikä
3. Yhteistyö on ollut hyödyllistä: kyllä, ei, en osaa sanoa
4. Mielestäni Tuetusti Tulevaisuuteen-hanke on ollut tärkeä tuki vankilasta vapautuville asiakkaille (täysin samaa mieltä, vähän samaa mieltä, en osaa sanoa, vähän eri mieltä, täysin eri mieltä)
5. Mielestäni Tuetusti Tulevaisuuteen toimintaan osallistuminen on vähentänyt asiakkaiden päihteiden käyttöä (täysin samaa mieltä, vähän samaa mieltä, en osaa sanoa, vähän eri mieltä, täysin eri mieltä)
6. Mielestäni Tuetusti Tulevaisuuteen- hankkeen toimintaan osallistuminen on lisännyt vapautuvien vankien kiinnittymistä osaksi yhteiskuntaa (palvelut, asuminen, sosiaalinen kuntoutus) osaksi yhteiskuntaa (täysin samaa mieltä, vähän samaa mieltä, en osaa sanoa, vähän eri mieltä, täysin eri mieltä)
7. Mielestäni Tuetusti Tulevaisuuteen- hankkeen työskentely on ollut vaikuttavaa (täysin samaa mieltä, vähän samaa mieltä, en osaa sanoa, vähän eri mieltä, täysin eri mieltä)
8. Pidän tärkeänä, että Tuetusti Tulevaisuuteen toimintamalli olisi pysyvää toimintaa (täysin samaa mieltä, vähän samaa mieltä, en osaa sanoa, vähän eri mieltä, täysin eri mieltä)
9. Mikäli Tuetusti Tulevaisuuteen loppuu, minkälaisia haasteita näet vapautuvien vankien palveluissa? (avoin kysymys)

pvm tähän

Hyvä yhteistyökumppani,

Porin Sininauha ry:n Tuetusti Tulevaisuuteen- hanke on päättymässä vuoden 2020 lopussa. Tarvitsemme apuasi hankkeen vaikuttavuuden arvioinnissa. Toivoisimme sinun täyttävän (tähän linkki) arviointikyselyn 1.2.2020 mennessä.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömästi. Sinun vastaustasi ei voida tunnistaa tutkimuksen eri vaiheissa.

Arvioinnin tulokset liitetään osaksi YAMK-opinnäytetyötä sekä hankkeen arviointiraporttia.

Kerron mielelläni aiheesta lisätietoa.

Kiitos yhteistyöstä!

Ystävällisin terveisin

Anu Louhelainen

Lisätietoa tutkimuksesta: 045 647 3773 tai
a.louhelainen@porinsininauha.fi

www.porinsininauha.fi